

”Jos mä en olis elänyt sellasta elämää ku mä oon eläny, niin en mä tällä alalla olisi”

**Sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatus- ja ohjausalan opiskelijoi-
den ja työntekijöiden näkemyksiä haastavien elämänkokemusten
yhdistämisestä alojen opiskeluun ja työelämään**

Tiivistelmä

Tekijä(t) Nelli Laukkanen	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2023
	Sivumäärä 45 + 5	
Työn nimi ”Jos mä en olis elänyt sellasta elämää ku mä oon eläny, niin en mä tällä alalla olisi” Sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatus- ja ohjausalan opiskelijoiden ja työntekijöiden näkemyksiä haastavien elämäkokemusten yhdistämisestä alojen opiskeluun ja työelämään		
Tutkinto ja koulutusala Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajaorganisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja) Sote-työpaja Stoori, Lahden Diakonialaitos		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia merkityksiä vaikeilla elämäkokemuksilla on ollut sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatus- ja ohjausalan opintoihin ja töihin. Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä sote-työpaja Stoorin työntekijöiden ymmärrystä haastavien kokemusten vaikutuksesta työpajanuorten tilanteeseen sekä tuleviin opintoihin ja työuraan, jotta nuorille suunnattuja valmennuksia voidaan kehittää nuorten tarpeita vastaavaan suuntaan. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Lahden Diakonialaitos, jonka työllisyyspalveluihin sote-työpaja Stoori kuuluu. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Aineisto analysoitiin laadullisen sisälönanalyysin keinoin hyödyntäen teemoittelua ja temaattista analyysia. Tutkimustuloksena voidaan havaita, että haastateltavilla oli taustallaan monimuotoisia haastavia elämäkokemuksia, joista etenkin vaikeudet lapsuudenperheessä ja kasvuympäristössä korostuivat. Haastavista elämäkokemuksista syntynyt halu auttaa oli saanut haastateltavat hakeutumaan sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan opintoihin. Elämäkokemuksilla oli ollut positiivisia vaikutuksia sekä alan opintoihin että työelämään. Haastateltavat kuvasivat kokemusten lisänneen muun muassa ymmärrystä, kohtaamisen taitoa ja motivaatiota. Tärkeimmiksi keinoiksi haastavien elämäkokemusten yhdistämiseksi sosiaali- ja terveysalalla tai kasvatus- ja ohjausalalla työskentelyyn haastateltavat kokivat koulun tuen, ammatillisen avun, vahvan ammatti-identiteetin sekä kyvyn reflektioon.		
Asiasanat sosiaali- ja terveysala, kasvatus- ja ohjausala, työpajatoiminta, haastavat elämäkokemukset, ammatillisuus		

Abstract

Author(s) Nelli Laukkanen	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2023
	Number of Pages 45 + 5	
Title of Publication ”If I hadn’t lived the life I’ve lived, I wouldn’t be in this sector” The views how students and employees in the social and health care sector and education and guidance sector combine challenging life experiences with studies and working life in the fields.		
Degree, Field of Study Bachelor of Social Services (UAS)		
Organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party) The social- and healthcare workshop Stoori, Lahti Diaconia Foundation sr		
Abstract <p>The aim of the thesis was to solve how difficult life experiences have affected studying and working in the social and health care sector and education and guidance sector. The purpose of the thesis was to increase the social- and healthcare workshop Stoori’s employees understanding, how difficult life experiences might affect the situations and becoming studies and work life of young people. With this knowledge it is possible to develop workshops in a direction that meets the needs of young people. The thesis has been done in collaboration with Lahti Diaconia Foundation sr, where the social- and healthcare workshop Stoori operate.</p> <p>The method of the thesis was qualitative research. Semi-structured theme interview was the data collection method that has been used. The interview material was analyzed by means of qualitative content analysis, utilizing thematization and thematic analysis.</p> <p>According to research results, the interviewees have experienced a variety of challenging life experiences especially difficulties in childhood family and growth environment. The desire to help born from challenging life experiences got the interviewees to apply for studies in social and health care or education and guidance. The life experiences had had positive effects on both studies and working life in the field. The interviewees felt that the experiences increased understanding, ability to face people with acceptance and motivation for studies and working life, among other things. The interviewees presented that the most important ways of combining challenging life experiences with studies and work were school support, professional help, strong professional identity and ability to reflect.</p>		
Keywords Social services and health care, education and guidance, workshop activity, challenging life experiences, professionalism		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Nuoret työn ja koulutuksen ulkopuolella.....	3
2.1	Riskitekijät NEET-nuoruuden ja syrjäytymisen taustalla.....	3
2.2	Työpajatoiminta työllistymisen tukena.....	3
2.3	Lahden Diakonialaitoksen nuoriso- ja työllisyyspalvelut.....	4
3	Haastavat elämäkokemukset tulevaisuutta suuntaamassa.....	6
3.1	Lapsiin kohdistuva väkivalta perheessä.....	6
3.2	Vanhempien päihteiden käyttö.....	7
3.3	Lastensuojelu lapsen ja perheen tukena.....	7
3.4	Lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöt.....	8
4	Haastavat elämäkokemukset ammatillisuutta rakentamassa.....	10
4.1	Elämäkokemukset ammatinvalinnan taustalla.....	10
4.2	Elämäkokemusten vaikutus alalla työskentelyyn.....	11
4.3	Reflektion ja ammatti-identiteetin merkitys kokemusten hyödyntämisessä.....	12
5	Opinnäytetyön toteuttaminen.....	14
5.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	14
5.2	Puolistrukturoitu teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä.....	14
5.3	Laadullinen sisällönanalyysi ja temaattinen analyysi.....	16
6	Tulokset.....	18
6.1	Haastavat elämäkokemukset haastateltavien näkökulmasta.....	18
6.2	Opiskelu sosiaali- ja terveysalalla tai kasvatusta ja ohjausalalla.....	19
6.3	Työelämä haastavien kokemusten jälkeen.....	22
6.4	Edellytykset ja keinot alalla työskentelyyn.....	27
7	Yhteenveto ja pohdinta.....	34
7.1	Johtopäätökset.....	34
7.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	35
7.3	Jatkotutkimusehdotukset.....	37
	Lähteet.....	39

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Tietosuojailmoitus

Liite 3. Haastattelukysymykset

1 Johdanto

1.1 Työn lähtökohdat

Sosiaali- ja terveysala on merkittävä työllistäjä Suomessa. 16,8 prosenttia työssä käyvistä henkilöistä työskenteli sosiaali- tai terveystalveissa vuonna 2018. Sosiaali- ja terveystalveissa työskenteli samana vuonna yhteensä 399 492 henkilöä, ja vuonna 2020 alle 65-vuotiaita sosiaali- tai terveystalven ammattioikeuden omaavia suomalaisia oli 427 400. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021, 1.) Toisaalta julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa on jatkuva pula henkilöstöstä. On arvioitu, että vuoteen 2035 mennessä sote-alalle on tarvittu 200 000 uutta työntekijää. (Tevameri 2021, 49.)

Nuorten mielenterveyshaasteet ja elämänhallinnan ongelmat ovat herättäneet viime vuosina huolta. Ongelmien taustalla ja rinnalla on usein muita nuorten ja heidän vanhempinsa hyvinvoinnin haasteita. Jotta nuori voi kasvaa ja kehittyä tasapainoisesti, tarvitsee hän turvallisen kasvuympäristön. Vanhemman ongelmat, kuten mielenterveys- tai päihdeongelmat, talousongelmat tai puutteet mentalisaatiokyvyssä, voivat näyttäytyä puutteellisena tai turvattomana vanhemmuutena. Vaikeudet kasaantuvat usein samoille perheille, mikä voi johtaa eriarvoistumiseen jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Nuoren kokema stressi, ahdistus ja elämänhallinnan ongelmat voivat aiheuttaa pitkittyessään uupumusta, masennusta ja kehityksen hidastumista. (Hämäläinen 2019.) Mielenterveysongelmat ja ahdistuneisuus vaikeuttavat myös oman paikan löytämistä sekä ura- ja koulutusvalintojen tekemistä (Allianssi ry). Haastavia elämäkokemuksia lapsuudessaan kohdanneilla on keskimäärin muita matalampi koulutustaso ja tyytyväisyys elämään sekä enemmän emotionaalisia ja taloudellisia haasteita aikuisena (Hämäläinen 2019).

Vaikka iso osa suomalaisesta nuorisosta voi hyvin (Hämäläinen 2019), ovat erilaiset vaikeudet kasvuolosuhteissa, mielenterveydessä ja sosiaalisissa suhteissa yleisiä. Sosiaali- ja terveystalven työntekijätarpeen lisääntyessä on alan vetovoimaisuuden heikkous herättänyt huolta (Tevameri 2021, 73, 90). Voidaankin ajatella, että vaikeuksia kohdanneet nuoret työllistyvät todennäköisesti myös sosiaali- ja terveystalven työtehtäviin – ja heitä myös tarvitaan jo alan massiivisen työvoimapulan näkökulmasta katsottuna. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan, kuinka menneisyydessään haasteita kohdanneet nykyiset ja tulevat sosiaali- ja terveystalven sekä kasvatusta ja ohjaustalven ammattilaiset näkevät vaikeuksien vaikuttaneen aloilla opiskeluun ja työskentelyyn.

1.2 Toimeksiantajan esittely

Lahden Diakonialaitos on Lahden alueella toimiva yleishyödyllinen säätiö ja yhteiskunnallinen toimija. Kristilliseltä arvopohjalta toimiva säätiö kohtaa ihmiset tasavertaisesti ja

arvostavasti sekä puolustaa ja auttaa etenkin yhteiskunnan syrjäytymisvaarassa olevia ihmisiä. Lahden Diakonialaitos suuntaa tuottonsa palvelujen kehittämiseen ja Lahden alueen ihmisten auttamiseen. (Lahden Diakonialaitos a.)

Lahden Diakonialaitos tarjoaa tukea ja apua niin pikkulapsiperheille, nuorille kuin ikääntyneillekin erilaisten hankkeiden myötä. Diakonialaitoksen palveluihin kuuluvat myös erilaiset koulutukset, ikäihmisten asumispalvelut, päiväkotit ja vuokra-asunnot. Diakonialaitos kouluttaa jatkuvasti uusia vapaaehtoisia mukaan toimintaansa. (Lahden Diakonialaitos a.)

1.3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä Lahden Diakonialaitoksen nuoriso- ja työllisyyspalveluihin kuuluvan sote-työpaja Stoorin työntekijöiden ymmärrystä haastavien kokemusten vaikutuksesta työpajanuorten tilanteeseen sekä tuleviin opintoihin ja työuraan. Ymmärryksen lisääntyessä nuorten valmennusta voidaan kehittää nuorten tarpeita vastaavaan suuntaan ja tukea valmennettavia haasteellisten kokemusten kääntämisessä voimavaroiksi. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia merkityksiä vaikeilla elämäkokemuksilla on ollut sosiaali- ja terveysalojen sekä kasvatus- ja ohjausalojen opintoihin sekä työntekoon kyseisillä aloilla.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia elämäkokemuksia haastateltavilla on ollut?
2. Onko haastavilla elämäkokemuksilla ollut vaikutusta sosiaali- ja terveysalalle tai kasvatus- ja ohjausalalle hakeutumiseen?
3. Miten haastavat elämäkokemukset vaikuttavat sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatus- ja ohjausalan opintoihin tai työelämään?
4. Miten sosiaali- ja terveysalalle tai kasvatus- ja ohjausalalle haluavia tai siellä jo opiskelevia, haastavia elämäkokemuksia kokeneita nuoria voitaisiin tukea?

2 Nuoret työn ja koulutuksen ulkopuolella

2.1 Riskitekijät NEET-nuoruuden ja syrjäytymisen taustalla

Syrjäytymisellä tarkoitetaan yhteiskunnallisen huono-osaisuuden muotoja, joiden myötä ihmisen osallistuminen tavanomaisiin yhteiskunnallisiin toimintoihin estyy. Esimerkiksi työttömyys, köyhyys, mielenterveys- tai päihdeongelmat tai yhteiskunnallisten vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle joutuminen voivat johtaa syrjäytymiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö.) NEET-nuoriksi (Not in Education, Employment or Training) kutsutaan niitä nuoria, jotka eivät ole mukana työelämässä, eivät opiskele tai ole koulutuksessa eivätkä suorita siviili- tai asepalvelusta. NEET-nuoret eivät automaattisesti ole syrjäytymisvaarassa, mutta pitkittyessään työn ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen voi heikentää opiskelun aloittamista ja työhön pääsemistä ja sitä kautta altistaa syrjäytymiselle. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022c.) NEET-nuorten osuus väestöstä Suomessa on kansainvälisesti korkea. Työn ja koulutuksen ulkopuolella oli vuonna 2015 noin 15–18 prosenttia Suomen 20–24-vuotiaista nuorista. Toisen asteen tutkinnon puuttuminen lisää moninaisten hyvinvointiongelmien riskiä ja kasautumista. Tämä näkyy esimerkiksi toimeentulon ja mielenterveyden vaikeuksina sekä myöhemmin ilmenevänä työttömyytenä ja kouluttautumattomuutena. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019, 1–2.)

Lapsuuden perheen haasteet ja arjen kuormittavat tekijät voivat vaikeuttaa nuoren pärjäämistä elämässä. Riskitekijät eivät kuitenkaan suoraan korreloi nuoren myöhemmän elämänpolun kanssa, ja moni vaikeasta taustasta tuleva nuori pärjää elämässään hyvin. Toisaalta nuori voi joutua syrjäytymisvaaraan myös silloin, kun lapsuudenperheessä ei ole ollut merkittäviä ongelmia. Pääsääntöisesti voidaan kuitenkin ajatella, että syrjäytymisriski kasvaa huono-osaisuuden kasautuessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022c.) Lastensuojelun asiakkaina olleiden lasten kotitaustassa on usein ollut useita haavoittavia ja kuormittavia tekijöitä. Sijoitus varhaisessa lapsuudessa tai teini-iässä kasvattaa aikuisuuden syrjäytymisriskiä viisinkertaiseksi. Yhtä suuri riski syrjään jäämiselle on niillä nuorilla, jotka eivät saavuta toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä. Myös niillä teineillä, jotka käyttävät lääkkeitä mielenterveysongelmiin tai saavat lapsen ennen 20 ikävuotta, on lähes yhtä kohonnut syrjäytymisriski. (Me-säätiö 2018.)

2.2 Työpajatoiminta työllistymisen tukena

Nuorten työpajatoiminnan tehtävänä on tarjota valmennusta, joka parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun, päästä työmarkkinoille tai muun nuoren tarvitseman palvelun piiriin. Työpajatoiminnan tarkoituksena on kehittää nuoren elämänhallintataitoja sekä tukea hänen kasvuaan, itsenäistymistään ja yhteiskunnallista

osallisuutta. (Nuorisolaki 1285/2016, 13§.) Työpajatoiminnan tarkoituksena on myös kehittää valmentautujien sosiaalisia taitoja ja kykyä toimia ryhmässä sekä vahvistaa ammatillista osaamista ja kehittää työelämä- ja yhteistyötaitoja (Into ry c). Nuorelle tehdään työpajajakson aikana henkilökohtainen valmennussuunnitelma yhdessä nuoren kanssa. Nuorten työpajalla valmentautuminen tapahtuu työtä tai työtoimintaa tekemällä nuoren omien edellytysten mukaisesti. Nuori voi hakeutua työpajalle itsenäisesti sekä viranomaisen tai julkista tehtävää hoitavan ohjaamana. (Nuorisolaki 1285/2016, 13§.) Työpajatoimintaa järjestää pääsääntöisesti kunnat, säätiöt ja järjestöt, ja sen perustana on monialainen yhteistyö nuoriso-, työllisyys, koulutus- ja sotepalveluissa. Vuonna 2021 työpajatoimintaa järjestettiin noin 90 prosentissa Suomen kunnista. Pääsääntöisesti työpajoilla toteutetaan kuntouttavaa työtoimintaa, työkokeilua, palkkatuetta työtä tai sosiaalista kuntoutusta. (Into ry c.)

Nuorten työpajan on seurattava toimintansa tuloksia (Nuorisolaki 1285/2016, 13§). Esimerkiksi Into ry tukee työpajoilla tehtävää laatutyötä. Sen tarkoituksena on tukea perustyötä ja lisätä sen vaikuttavuutta. Laatutyön pyrkimyksenä on palveluiden kehittäminen asiakkaiden tarpeita vastaaviksi, palveluiden tarkoituksen selkeyttäminen ja palveluiden laadun ja vaikutusten todentaminen. Into ry tarjoaa laadunarviointiin muun muassa STL-mallin, jonka avulla työpaja voi arvioida ja kehittää toimintaansa. (Into ry a.) Sosiaalisen vahvistumisen mittari Sovari tuottaa tietoa työpajatoiminnan laadusta sekä vaikutuksista elämäntaitoihin palveluiden käyttäjien näkökulmasta. Sovarin käyttö on maksutonta, ja se perustuu anonyymiin nettikyselyyn. Mittarin avulla saadut tulokset kertovat, miten palveluiden käyttäjien sosiaalinen vahvistuminen on kehittynyt palvelujakson aikana ja miten toimintaa voitaisiin kehittää asiakkaiden tarpeita vastaavaan suuntaan. Sovarin avulla tuotetaan tietoa vuosittain niin valtakunnallisesti, alueellisesti kuin palveluyksikkökohtaisesti. (Into ry b.)

2.3 Lahden Diakonialaitoksen nuoriso- ja työllisyyspalvelut

Lahden Diakonialaitos tarjoaa useita erilaisia nuoriso- ja työllisyyspalveluita. Kuntouttava työtoiminta Mahis tarjoaa kuntoutumisvaiheessa oleville työkäisille mahdollisuuden toimia erilaisissa työtehtävissä ihmisten parissa tai esimerkiksi toimisto- tai huoltotöissä. DIGI-paja tarjoaa alle 29-vuotiaille päijäthämäläisille mahdollisuuden tutustua digikansalaisuuden sekä digityöelämäntaitoihin ja vahvistaa niitä työkokeilu- tai vapaaehtoistoiminnan jaksolla. ASKELMAT-osallisuuspolun avulla tuetaan osatyökykyisiä, alle 30-vuotiaita asiakkaita oman polun löytämisessä työelämästä, koulutuksesta tai osallisuutta vahvistavasta toiminnasta. (Lahden Diakonialaitos b.)

Sote-työpaja Stoori on Lahden Diakonialaitoksen työllisyyspalveluihin kuuluva työpaja sosiaali-, terveys-, kasvatus- tai ohjausalasta kiinnostuneille, alle 29-vuotiaille päijäthämäläisille nuorille. Valmennettavat toimivat Stoorissa joko työkokeilussa tai vapaaehtoistyön

periaatteella. Työpajajakson aikana nuoret pääsevät tutustumaan kyseisten alojen työtehtäviin esimerkiksi suunnittelemalla ja toteuttamalla ohjaustuokiota erilaisille asiakasryhmille. Stoori valmentaa työpajalaisia koko työpajajakson ajan jatkosuunnitelmien tekemisessä. Työpajalla ollessaan nuoren on myös mahdollista päästä kokeilemaan myös esimerkiksi hoitotyötä ikäihmisten asumispalveluyksikössä tai varhaiskasvatustyötä päiväkodissa. Stoori tekee yhteistyötä Suomen Diakoniaopiston kanssa, jonka kasvatusta ja ohjausalan tai sosiaali- ja terveysalan koulutukseen työpajalaisten on mahdollista päästä tutustumaan. Työpajajakson aikana nuorten on mahdollista suorittaa osia kasvatusta ja ohjausalan tai sosiaali- ja terveysalan perustutkinnosta. Jos työpajalainen hyväksytään tutkinto-opiskelijaksi Suomen Diakoniaopistolle työpajajakson jälkeen, on suoritettavat tutkinnonosat mahdollista hyväksilukea. Stoorin rahoituksesta vastaa Aluehallintovirasto sekä Opetus- ja kulttuuriministeriö. (Lahden Diakonialaitos c; Lahden Diakonialaitos d.)

Stoorin tulevaisuusvalmentaja tukee nuoria, jotka ovat päättäneet työpajajaksonsa Stoorissa ja siirtyneet opiskelemaan tai töihin tai jääneet vaille työpaikkaa. Tulevaisuusvalmennuksessa nuorta autetaan yksilöllisesti mukailen nuoren omia tarpeita. Tuki voi tarkoittaa esimerkiksi opinnoissa auttamista, arkisten pulmien ratkaisua tai viranomaisasioiden hoitamista yhdessä nuorten kanssa. Tulevaisuusvalmennus on pilotointivuoden jälkeen vakiintunut pysyväksi osaksi Stoorin valmennusta. (Lahden Diakonialaitos e.)

3 Haastavat elämäkokemukset tulevaisuutta suuntaamassa

3.1 Lapsiin kohdistuva väkivalta perheessä

Lapsiin kohdistuvalla fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan lapsen fyysistä terveyttä vahingoittavaa tai kipua aiheuttavaa toimintaa, kuten tukistamista tai lyömistä. Kuritusväkivallalla pyritään lapsen rankaisuun tai käyttäytymisen säätelyyn kipua tai epämukavaa oloa tuottamalla. Kuritusväkivalta voi olla tietoinen kasvatuskeino tai merkki vanhemman uupumisesta tai mielenterveys- tai päihdeongelmasta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023c.) Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan hieman yli kymmenesosa yläkouluikäisistä ja toisen asteen opiskelijoista oli kokenut vanhemman tai muun huolta pitävän aikuisen fyysistä väkivaltaa elämänsä aikana (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023d).

Henkiseksi väkivallaksi katsotaan sellaiset toistuvat toimintatyylit tai yksittäiset tilanteet, joissa lapsen tunne-elämän, hoivan ja huolenpidon tarpeita laiminlyödään. Henkinen väkivalta voi olla esimerkiksi huutamista, vähättelyä, nöyryyttämistä, syyllistämistä tai yksin jättämistä. Henkinen väkivalta ei jätä lapseen fyysisen väkivallan tavoin fyysisesti näkyviä merkkejä, mutta sillä on aina haitallisia vaikutuksia lapsen kehitykseen sekä terveyteen. (Lastensuojelun keskusliitto 2022.) Hengellinen väkivalta on yksi henkisen väkivallan muodoista, jossa yksilöä vahingoitetaan uskonnollisiin lähtökohtiin perustuvilla toimintatavoilla. Hengellinen väkivalta tähtää yksilön ajattelun ja toiminnan ohjaamiseen uskoon liittyviä merkityksiä, tulkintoja ja asemia hyödyntäen. Nuoruuteen siirtyminen ja hengellisen itsenäistymisen lisääntyminen kasvattaa hengellisen väkivallan riskiä. Nuoren mahdollisuudet puolustautua hengellisen yhteisön aikuisia vastaan voivat olla heikot. (Naisten Linja 2023.) Vuoden 2021 kouluterveyskyselystä havaittiin, että yläkouluikäisistä sekä toisen asteen opiskelijoista yli neljännes oli kohdannut vanhemman tai muun huolta pitävän aikuisen henkistä väkivaltaa elämänsä aikana (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023d).

Lapsiin kohdistuvalla seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan kaikkia tekoja, jotka rikkovat lapsen oikeutta seksuaaliseen koskemattomuuteen ja itsemääräämisoikeuteen. Seksuaaliväkivalta voi olla esimerkiksi lapsen seksuaalissävytteistä kommentointia tai lapseen kohdistettua seksuaalista toimintaa. (Pelastakaa Lapset ry.)

Väkivaltaa kasvuympäristössään kohdanneet lapset kärsivät toksisesta ja pitkittyneestä stressistä, mikä vaikuttaa kauaskantoisesti lapsen elämään sekä kykyyn selviytyä ja menestyä (Ensi- ja turvakotien liitto 2022). Lapsuusaikana koettu turvattomuus ja kaltoinkohtelu sekä väkivallan kohtaaminen vaikuttavat myöhempisiin epäterveellisiin käyttäytymismalleihin. Riski syrjäytymiseen ja aikuisuuden heikkoon sosioekonomiseen asemaan kasvaa lapsuuden ja nuoruuden aikaisten haitallisten kokemusten myötä. (Terveyden ja

hyvinvoinnin laitos 2018.) Väkivaltaa kokenut ja väkivaltaisen mallin lapsuudessaan saanut ei välttämättä tunnista sallitun kohtelun rajoja, mikä voi johtaa väkivaltaan parisuhteissa tai siirtyä ylisukupolvisena omille lapsille (Ensi- ja turvakotien liitto 2022).

3.2 Vanhempien päihteiden käyttö

Päihteiden pitkäaikainen ja runsas käyttö voi johtaa päihderiippuvuuden syntymiseen. Riippuvuus päihteestä voi olla fyysistä ja psyykkistä, ja riippuvuudelle tyypillistä onkin aineen runsas ja pakonomainen käyttö haitoista huolimatta. (Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.) Alkoholin liikkakäytön voidaan katsoa olevan perheissä yleistä. Tutkimuksen mukaan alkoholin käytön aiheuttama riski oli vähintään lievästi kasvanut 6 prosentilla äideistä ja 28 prosentilla isistä. (Kaikkonen ym. 2012, 160.) Suomessa elää noin 65 000–75 000 alaikäistä lasta perheessä, jossa toinen tai molemmat vanhemmat kärsivät päihdeongelmasta. Vuonna 1991 syntyneistä lapsista vähintään kymmenen prosenttia oli kohdannut lapsuudessaan vanhemman päihteiden ongelmakäyttöä. (Raitasalo ym. 2016, 84.)

Raitasalon ym. (2016, 92–93) mukaan vanhempien päihdeongelmat vaarantavat merkittävästi lapsen terveyttä ja kehitystä. Päihdeongelmiin liittyy usein mielenterveysongelmia, sosiaalisia ongelmia sekä köyhyyttä. Vanhempien päihdeongelmat voivat kasata terveyshaittoja sekä edesauttaa huono-osaisuuden periytymistä sukupolvelta toiselle. Vanhempien liiallisella päihteidenkäytöllä voi olla vaikutusta lapsen koulunkäyntiin, sairasteluun tai mielenterveysongelmien puhkeamiseen. Se voi myös heikentää nuoren työelämään pääsyä sekä mahdollisuuksia kunnolliseen toimeentuloon. Päihteitä käyttävien vanhempien sekä heidän lastensa tilanteet ovat kuitenkin yksilöllisiä, ja moni näistä lapsista menestyy elämässään hyvin.

3.3 Lastensuojelu lapsen ja perheen tukena

Lastensuojelua ohjaa lastensuojelulaki, jonka tarkoituksena on *turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun* (Lastensuojelulaki 417/2007, 1§). Yhteiskunnan tehtävänä on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja tätä kautta ehkäistä varsinaista lastensuojelun tarvetta. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on puolestaan tarjota apua ja tukea riittävän varhaisessa vaiheessa, jotta ongelmien syntymistä ja pahenemista voidaan ehkäistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023f.) Lastensuojelun avohuollon tukitoimilla pyritään edistämään lapsen myönteistä kehitystä ja tukemaan lapsen vanhempia, huoltajia tai kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa. Lastensuojelun avohuollon tukitoimia käytetään ensisijaisina keinoina huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023e.)

Huostaanotetun, kiireellisesti tai väliaikaisesti sijoitetun lapsen hoito ja kasvatustarpeiden järjestäminen kodin ulkopuolella. Tätä kutsutaan sijaishuolloksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos b.) Jos lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteissa on vakavia, lapsen terveyttä ja kehitystä vaarantavia puutteita tai jos lapsi itse toimii terveyttään ja kehitystään vakavasti vaarantavalla tavalla, on hyvinvointialueen otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto. Viranomaiset vastaavat huostaanotetun lapsen hoidosta sekä kasvatuksesta. Huostaanotto on viimesijainen keino lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023a.) Kiireellisessä sijaishuollossa järjestetään lapsen tarvitsema hoito lapsen ollessa välittömässä vaarassa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023b). Lapsen sijaishuolto voidaan toteuttaa perhehoidossa, ammatillisessa perhekodissa, lastensuojelulaitoksessa tai muussa lapsen tarpeen mukaisessa hoidossa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos a). Kodin ulkopuolelle oli vuonna 2021 sijoitettuna 1,6 prosenttia lapsista. Huostassa vuonna 2021 oli 1 prosentti lapsista, ja määrä on vähentynyt viimeisen kolmen vuoden aikana. Lastensuojeluilmoitus tehtiin 9 prosentista lapsista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022a.)

3.4 Lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöt

Lapsista noin 15 prosentilla ja nuorista 20–30 prosentilla on jonkinlainen mielenterveyden häiriö. Ahdistus- ja mielialaoireiden lievät muodot ovat lisääntyneet, mutta vakavien häiriöiden määrä on pysynyt samana jo pidempään. (HUS 2022a.) Lapsuuden tavallisimpia mielenterveyden häiriöitä ovat neuropsykiatriset ongelmat sekä käytös- ja ahdistuneisuushäiriöt. Aina oireilun tai haastavan käytöksen takana ei kuitenkaan ole mielenterveyden häiriöitä, vaan lapsi saattaa reagoida esimerkiksi kodin ja kasvuympäristön muutoksiin tai vaikeuksiin. Pienellä osalla lapsista on vakavia mielenterveyden häiriöitä, joiden taustalla on usein kasautuneita riskitekijöitä, kuten oppimisvaikeuksia tai haasteita vanhemmuudessa ja perheoloissa. Vakavista mielenterveyden häiriöistä kärsivät lapset ovat usein sijoitettuna kodin ulkopuolelle. (HUS 2022b.) Nuoret kärsivät erilaisista ahdistuksen ja masennuksen muodoista, syömishäiriöistä, aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöstä eli ADHD:stä, käyttöhäiriöistä, päihdehäiriöistä sekä psykooseista. Erilaisia häiriöitä voi olla useampia samaan aikaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b.) Puolet aikuisten mielenterveyden häiriöistä on alkanut alle 18-vuotiaana (HUS 2022b).

Mielenterveysongelmat vaikeuttavat monin tavoin opiskeluita ja työntekoa. 20–29-vuotiaiden sairauspoissaolot johtuivat vuonna 2018 yleisimmin mielenterveysongelmista. Vuonna 2017 valtaosassa alle 35-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeistä taustalla olivat mielenterveysongelmat tai käyttäytymishäiriöt. (Hämäläinen 2019.) Opiskeluiden keskeytymisen

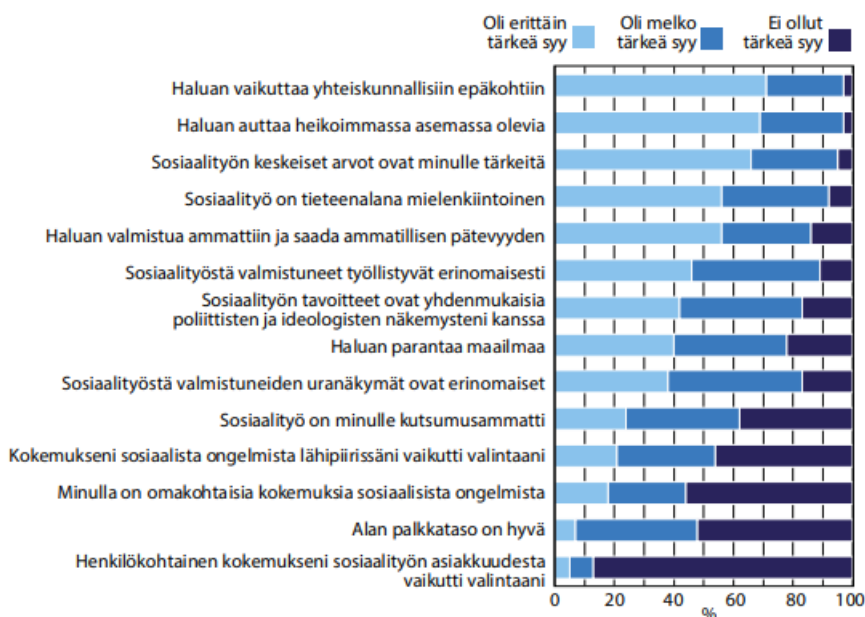
taustalla on usein mielenterveyden haasteita, ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien nuorten aikuisten koulutuspolut ovat usein rikkonaisia (Korkeamäki 2019).

4 Haastavat elämäkokemukset ammatillisuutta rakentamassa

4.1 Elämäkokemukset ammatinvalinnan taustalla

Lindqvistin (2016, 32) mukaan on havaittu, että esimerkiksi hoitajien, sosiaalityöntekijöiden ja kasvattajien keskuudessa melko isolla osalla ammatinvalinnan taustalla on joku varhaisen elämän haastava kokemus. Doronin ym. (2012) mukaan sosiaalityön opiskelijoilla on ollut muita opiskelijoita enemmän haastavia kokemuksia lapsuudenperheessään. Myös Sellers ja Hunter (2005, 877) havaitsivat tutkimuksessaan, että huomattava osa sosiaalityöntekijäopiskelijoista kertoi kohdanneensa haastavia kokemuksia kasvuympäristössään, ja liki puolet kertoi näiden kokemusten vaikuttaneen alanvalintaan. Etenkin ne opiskelijat, jotka olivat kohdanneet lapsuudenperheessään väkivaltaa ja psyykkisiä vaikeuksia, raportoivat kokemusten vaikuttaneen päätökseen hakeutua sosiaalityön opintoihin.

Kallio ym. (2021, 501, 504) havaitsivat valtakunnallisessa sosiaalityön pääaineopiskelijoille suunnatussa tutkimuksessaan, että sosiaalityön opiskelijoiden keskuudessa erittäin tärkeiksi ammatinvalintamotiiveiksi nousivat etenkin halu vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin, halu auttaa heikommassa asemassa olevia ja sosiaalityön keskeiset arvot (Kuvio 1). 21 prosenttia piti lähipiirin sosiaalisia ongelmia, 18 prosenttia omakohtaisia sosiaalisia ongelmia ja 5 prosenttia henkilökohtaista kokemusta sosiaalityön asiakkuudesta erittäin tärkeinä ammatinvalintamotiiveina. 33 prosenttia piti puolestaan lähipiirin sosiaalisia ongelmia ja 26 prosenttia omakohtaisia sosiaalisia ongelmia melko tärkeinä syinä ammatinvalinnalle.

Kuvio 1. Sosiaalityön opiskelijoiden ammatinvalintamotiivit, % (Kallio ym. 2021, 502)

Helminen (2013, 155–156) on tutkinut väitöskirjassaan sosiaalialan työtä ja ammattilaisuutta sosiaaliohjaajien näkemysten pohjalta. Sosiaaliohjaajien mukaan he ovat hakeutuneet alalle kiinnostuksesta ihmisiä kohtaan sekä halusta auttaa. Taustalla oli myös oma-kohtaisia elämäkokemuksia, jotka heijastuivat auttamishaluna. Sosiaaliohjaajaopiskelijat perustelivat alalle hakeutumista esimerkiksi perusluonteellaan, kiinnostuksella ihmisyyttä kohtaan sekä haluna tehdä ihmisten kanssa töitä ja auttaa heitä. Opiskelijoiden mukaan nimenomaan halu auttaa ja tukea asiakasta antoi hyvän lähtökohdan sosiaalialan työhön. Lindqvistin mukaan (2016, 30) kutsumusta onkin aikaisemmin pidetty edellytyksenä auttamistyöhön hakeutumiselle.

Sosiaalialan valikoituminen ammattuuraksi vaatii valitsijaltaan tietoisia päätöksiä, ratkaisuja ja harkintaa (Helminen 2013, 155). Kallion ym. (2021, 498) mukaan sosiaalityöntekijöiden onkin syytä olla tietoisia ammatinvalintaan vaikuttaneista kokemuksista ja motiiveista, sillä he käyttävät työssään viranomais- ja harkintavaltaa suhteessa asiakkaisiin. Myös ammatillisen kehittymisen kannalta on olennaista tiedostaa ammatinvalinnan taustalla vaikuttavat syyt.

4.2 Elämäkokemusten vaikutus alalla työskentelyyn

Sosiaalialan ammattilaisuus muodostuu koulutuksen, työuran ja elämäkokemusten aikana opituista asioista (Helminen 2013, 5). Ihmissuhdetyöntekijän persoona ja elämäkokemukset ovat aina läsnä työnteossa, vaikka työtä tehdään ammatillisesti. Ammatillaisen menneet elämäkokemukset ja nykyinen elämäntilanne vaikuttavat havainnointiin, ajatuksiin sekä tapaan tulkita asioita. (Karjalainen 2015, 62.) Elämäkokemuksista voi olla monin tavoin hyötyä ihmissuhdetyössä. Elämäkokemukset ovat ainutlaatuisia ja edustavat usein hiljaista tietoa, jonka opiskelu voi olla haastavaa. Kokemuksia voi hyödyntää erilaisissa työtehtävissä. Elämäkokemukset voivat auttaa ymmärtämään toista ja hänen tilannettaan paremmin, luoda näkökulmia, ymmärrystä ja vertailukohtia sekä ohjata erilaisten ilmiöiden tunnistamiseen. (Karjalainen 2015, 62–63.) Kasvu ja kehitys ihmisenä sekä sosiaalialan ammattilaisena heijastuvat toisiinsa sekä kykyyn ymmärtää asiakkaan elämäntilannetta ja arkea sekä löytää vaihtoehtoisia mahdollisuuksia asiakkaan tilanteen ratkaisemiseksi (Helminen 2013, 116).

Sosiaalialan ammattilaisen elämäntilanne, sosiaaliset verkostot sekä elämäkokemukset vaikuttavat kokonaiskuvaan, jonka työntekijä muodostaa työstään. Sosiaaliohjaajien mukaan elämäkokemuksilla on vaikutusta sosiaalialalla toimivan ammattilaisen työotteeseen. He kokivat elämäkokemusten ja niissä kohdattujen haasteiden tuovan näkökulmia niin ihmisyyteen ja elämän moninaisuuteen kuin myös yhteiskunnan ja sosiaalialan työkentän toimivuuteen. Sosiaaliohjaajaopiskelijoiden näkemysten mukaan elämäkokemukset

heijastuvat puolestaan työntekijän arvoihin ja asenteisiin, kuten suvaitsevaisuuteen. Lisäksi kokemukset voivat heidän mukaansa auttaa hahmottamaan asiakkaiden elämäntilanteita laajemmin. Toisaalta opiskelijat kokivat, etteivät ammattilaisen elämäkokemukset voi olla työskentelyä ohjaavassa roolissa eikä työntekijä voi esimerkiksi tarjota omia selviytymisstrategioitaan asiakkaalle. Elämäkokemukset voivat laajentaa perspektiiviä, jonka kautta asiakkaan elämäntilannetta tulkitaan sekä lisätä harkintakykyä asiakastilanteiden tarkasteluun. Elämäkulun kautta ammattilaisen itsetuntemus vahvistuu ja tietoisuus omista voimavaroista lisääntyy, mikä voi helpottaa työn rajaamista ja tätä kautta myös vahvistaa työssä jaksamista. (Helminen 2013, 110–111, 114–115.)

4.3 Reflektion ja ammatti-identiteetin merkitys kokemusten hyödyntämisessä

Reflektio mielletään ihmisen ajattelussa tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa ihminen tietoisesti tarkastelee omia ajatuksiaan, toimintaansa, kokemuksiaan ja niiden perusteita. Reflektion perustana on aktiivisuus, tietoisuus ja tavoitteellisuus sekä sen kohdistuminen kokemuksiin, omaan ajatteluun ja sen perusteisiin. Reflektio auttaa arvioimaan omaa toimintaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä löytämään vaihtoehtoisia toiminnan tapoja. (Karjalainen 2015, 64–65.) Itsetuntemus ja tiedostaminen tukevat sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisia käyttäytymiseensä ja vuorovaikutukseensa vaikuttavien tekijöiden ja tunteiden havaitsemisessa ja tiedostamisessa (Raatikainen 2015, 34). Jotta työntekijä kykenee havainnoimaan oman persoonansa vaikutusta vuorovaikutustilanteissa, on hänen tunnettava itsensä ja kyettävä reflektioon. Itsetuntemuksen perustana on käsitys siitä, millainen olen ja mistä tulen, mikä teki minusta tällaisen ja mihin suuntaan olen menossa. Oman elämänhistorian, menneiden kokemusten ja henkilökohtaisten ominaisuuksien tiedostaminen on tärkeä osa ammattilaiseksi kehittymistä. Olennaista on, että ammattilainen kykenee refleктоimaan, kuinka eletty elämä vaikuttaa hänen tapojaan toimia työntekijänä ja ammattilaisena. Omien ajattelutapojen ja maailmankuvan taustat ymmärtämällä työntekijä kykenee tiedostamaan paremmin omat mahdollisuutensa ja rajoituksensa ammatillisessa toiminnassa. (Karjalainen 2015, 62.)

Valtosen (2015, 93–95) mukaan ihmisen yksilöllistä käsitystä ja ymmärrystä ammattilaisuudesta ja itsestä ammattilaisena kutsutaan ammatti-identiteetiksi. Ammatti-identiteetin rakentuminen on monivaiheinen ja muuttuva prosessi. Ammatillinen koulutus, ihmisen elämäkokemukset ja nykyinen elämäntilanne, työelämän kokemukset ja yhteiskunnallinen tilanne vaikuttavat ammatillisen identiteetin muodostumiseen. Siinä on kyse persoonallisen kasvun prosessista, johon ammattiryhmään sosiaalistuminen sekä yksilön arvomaailma ja vakaumus linkittyvät. Ammatti-identiteetti ei ole pysyvä olotila eikä valmis kokonaisuus, vaan se muovautuu ja kehittyy kokemusten ja olosuhteiden myötä.

Helminen (2013, 158–159) tutkimuksessa mukana olleiden sosiaaliohjaajaopiskelijoiden mukaan itsetuntemuksen kehittyminen ja tietoisuus omaan ajatteluun ja toimintaan vaikuttavista tekijöistä kuuluvat sosiaalialalle vaadittavaan kasvu- ja kehitysprosessiin. Opiskelijat näkivät, että alalla työskentelevän henkilön on hyvä olla sinut itsensä kanssa ja kyettävä havainnoimaan ominaisuuksiensa peilautumista omaan toimintaansa, jotta ammattilainen ei tuo tiedostamattaan esiin itseään tai persoonansa. Vahva ammatillinen itsetunto ja itsetuntemus tukevat alalla työskentelyä myös sosiaaliohjaajien näkemysten mukaan.

Reflektio on keskeinen ja välttämätön osa ihmissuhdetyötä, ja sitä korostetaan sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden opintoissa. Esimerkiksi sosiaalialan työssä kohdataan jatkuvasti ongelmia, joiden selvittämiseen ei ole varmoja, valmiita tai etukäteen opiskeltavia ratkaisuja. Vaikka jokaisella ihmisellä on kyky reflektioon, on se joillekin tyypillisempää kuin toisille. Oman ajattelun ja toiminnan lähtökohtien ja perusteiden tarkastelua ja pohtimista ei voida pitää itsestäänselvyyksinä, ja kouluilla ja koulutuksella onkin merkittävä rooli reflektiivisyyteen tähtäävän toiminnan mallin opettamisessa. (Karjalainen 2015, 64–65.) Jotta sosiaalialan opiskelijalla on mahdollisuus luoda omakohtainen suhde alan tietoperustaan sekä rakentaa ammatillista ymmärrystä, on sosiaalialan ammatillisessa koulutuksessa syytä varata tilaa opiskelijan henkilökohtaiselle asioiden tarkastelulle ja reflektoinnille (Helminen 2013, 114).

5 Opinnäytetyön toteuttaminen

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Uuden tiedon tuottamista yhteisten toimintatapojen ja -säännösten mukaisesti voidaan kutsua tutkimustyöksi. Tutkimustyön tavoitteena on uuden tiedon tuottaminen. Esimerkiksi kehittäminen ja innovaatiot voivat olla peräisin tutkimustyöstä. (Salonen 2013, 10.)

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus keskittyy ilmiöiden ymmärtämiseen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a). Sen erityispiirteisiin kuuluu esimerkiksi epäily itsestään selvästi tiedettyä kohtaan, sitoutuminen lähelle menevään tarkasteluun, toimintaan keskittyminen ja subjektiivisuuden tarkastelu. Kvalitatiivista tutkimusta kuvaa myös analyysivetoisuus. Tulokset käyvät ilmi tutkittavasta aineistosta, ja vasta tämän jälkeen niitä verrataan aiemmin saatuihin tutkimustuloksiin. (Juhila a.) Tieteellinen tutkimus etenee aina vaiheittain. Tutkimusidean syntyminen ja tutkimusaiheeseen perehtymisen jälkeen luodaan tutkimussuunnitelma. Tämän jälkeen aineisto kerätään ja analysoidaan. Lopuksi tutkimus raportoidaan. Prosessin vaiheet ovat vuorovaikutuksessa keskenään, mikä voi johtaa jopa tutkimusidean muuttumiseen. Eri vaiheita voidaan tehdä usein limittäin, ja kirjoittaminen kuuluu koko ajan prosessiin. Myös tutkimuseettisiä kysymyksiä on tarkasteltava jokaisessa prosessin vaiheessa. (Günther & Hasanen.)

5.2 Puolistrukturoitu teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimushaastattelut ovat yleinen tapa tutkimusaineistojen luomiseen, ja niiden tavoitteena on tuottaa tietoa ja aineistoa tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Haastattelijan kysymyksillä, niiden rajauksilla ja muotoilulla sekä haastattelijan ja haastateltavan välisellä vuorovaikutuksella on vaikutusta siihen, millaisia vastauksia aineistoon saadaan. Haastattelut jaetaan usein strukturoituihin sekä puolistrukturoituihin haastatteluihin. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelija on laatinut kysymykset ennakkoon, ja hän kysyy ne haastateltavilta suurin piirtein samalla tavoin. Vastaamisen tapa on kuitenkin vapaamuotoinen. Haastattelun muotoja ovat muun muassa teemahaastattelu, asiantuntijahaastattelu sekä kertomushaastattelu. Teemahaastattelussa kysymyksiä ei välttämättä muotoilla tarkasti etukäteen tai kysyä niitä jokaiselta haastateltavalta samassa muodossa. Tutkija päättää aiheita koskevan kirjallisuuden pohjalta teemat ja näkökulmat, jotka ovat tutkimuksen kannalta olennaisia. Näiden pohjalta tutkija muotoilee kysymykset, ja kysyy teemoista vapaasti muotoillen haastateltavalta. Teemahaastattelun etuna on oikeuden antaminen haastateltavan puheelle vastaamisen vapauden keinoin. (Hyvärinen ym.)

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Lahden Diakonialaitos, jolta myös haettiin tutkimuslupaa tutkimuksen toteuttamiseksi. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen tutkimus ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Koska haastavien elämäkokemusten yhdistämisestä sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatus- ja ohjausalan opintoihin ja työtehtäviin haluttiin aihetta selittävää ja ymmärrystä lisäävää laadullista materiaalia, oli kvalitatiivinen tutkimus kvantitatiivista tutkimusta toimivampi menetelmä. Puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla haastatteluja saatiin ohjattua tutkimuskysymysten kannalta olennaiseen suuntaan, mutta myös niiden ulkopuoliselle pohdinnalle ja ajatuksille oli tilaa. Haastattelukysymykset (Liite 3) rakennettiin tutkimuskysymysten ympärille, ja kysymykset olivat muodoltaan avoimia. Kysymyksiin ei tuotu hyöty- tai haittanäkökulmia mukaan, jotta ne olivat mahdollisimman neutraaleja ja jotta haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa aiheista haluamastaan näkökulmasta.

Opinnäytetyöhön haastateltiin kuutta sosiaali- ja terveysalalla tai kasvatus- ja ohjausalalla toimivaa tai aloille opiskelevaa henkilöä. Kolme haastateltavista oli Lahden Diakonialaitoksen sote-työpaja Stoorin entisiä työpajanuoria ja vasta opiskelemassa alaa, kolme oli opintonsa loppuun saattaneita ja jo työelämässä olevia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Stoorin entiset työpajanuoret tavoitettiin ja kutsuttiin haastatteluun Stoorin työllisyyspäällikön avulla. Alan ammattilaiset puolestaan ilmoittivat itse halukkuudestaan osallistua tutkimukseen kuultuaan tekeillä olevasta opinnäytetyöstä epävirallisia kanavia pitkin. Haastateltavat tavoitettiin ja valittiin alkuvuodesta 2022. Haastateltaviksi haluttiin Stoorin työpajajaksolla olleita nuoria, jotta yhteys toimeksiantajaan säilyisi vahvana. Näiden lisäksi jo työelämässä olevien ammattilaisten näkemysten kautta haluttiin tuoda esiin kokemusten vaikutusta työntekoon. Haastateltavien joukossa oli kaksi nuoriso- ja yhteisöohjaajaksi opiskelevaa, yksi toimintaterapeutin opintoja suorittava ja kolme sosionomiksi valmistunutta henkilöä. Osalla oli taustalla myös aiempia sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan opintoja lähihoitajan sekä nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajan koulutuksessa.

Haastattelut järjestettiin yksilöhaastatteluina kevään 2022 aikana. Koska tutkittava aihe oli sensitiivinen, oli yksilöhaastattelut häiriöttömässä tilassa luonteva tapa tutkimuksen tekemiseen. Yksi haastatteluista toteutettiin etäyhteyden avulla pitkän välimatkan vuoksi. Haastatteluissa käytettiin valmista kysymyspohjaa (Liite 3), joiden pohjalta tutkija haastatteli tutkimukseen osallistuneita. Haastateltavilta kysyttiin myös yksilöllisiä ja tarkentavia lisäkysymyksiä haastattelun aikana esiin nousseista, tutkijan mielestä olennaisiksi koetuista aiheista. Haastattelut kestivät noin puolesta tunnista kolmeen tuntiin, ja vastauksien laajuus vaihteli suuresti haastateltavien välillä. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin Word-tiedostoksi. Litteroitua haastattelumateriaalia syntyi yhteensä 59 sivua.

5.3 Laadullinen sisällönanalyysi ja temaattinen analyysi

Laadullista sisällönanalyysiä voidaan käyttää esimerkiksi kirjoitettujen tekstien, haastattelujen tai nauhoitetun puheen analysointiin (Vuori). Laadullisen aineiston sisällönanalyysiin on monia erilaisia näkökulmia ja tapoja, joiden avulla aineistoa analysoidaan. Analyysin tavoitteena on aineiston tiivistäminen ja kuvaaminen, mutta myös purkaminen, täydentäminen ja yhdistäminen. Olennaista on löytää aineiston keskeinen sisältö tutkimuskysymysten kannalta. Analyysin avulla pohditaan esimerkiksi, mitä aineisto kertoo tutkittavana olleesta asiasta, miten se vertautuu aiempiin tutkimuksiin ja mitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia aineistolla on niihin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.)

Laadullinen sisällönanalyysi pohjautuu koodaukselle, jossa tutkija erottelee ja tunnistaa aineiston sisällöllisiä elementtejä. Koodauksessa aineisto käydään huolellisesti ja systemaattisesti läpi. Aineistolähtöisessä koodauksessa tutkija erottelee aineistosta kohtia, jotka jollain tavalla kiinnostavat tutkijaa. Teoreettisessa koodauksessa aineistosta valitaan kiinnostavia asioita teoreettisen ymmärryksen pohjalta. Aineistolähtöisen ja teoreettisen koodauksen yhdistäminen on tavallista. Koodaus on kuitenkin vasta pohja varsinaiselle sisällönanalyysille, jossa aineistosta tehdään tutkimuksen sisällön tai tutkimusongelman kannalta kiinnostavia johtopäätöksiä. Olennaista laadullisessa sisällönanalyysissä on kiinnittää huomiota eri aineistoyksiköiden välisiin eroihin ja samankaltaisuuksiin. (Vuori.)

Juhilan (b) mukaan teemoitteluksi kutsutaan tapaa nostaa aineistosta esiin tutkimuksen kannalta olennaisia kokonaisuuksia ja usein esiintyviä teemoja. Tyypillisimmin teemoittelua käytetään haastatteluaineiston analysointiin. Teemat eivät kuitenkaan välttämättä rakennu tutkimuskysymyksiin mukaan, vaan muunlaiset tavat jäsentää aineistoa saattavat nousta esiin analyysin aikana. Teemat syntyvätkin aina analyysin pohjalta, ei ennen sitä. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006c) mukaan teemoittelua voi lähteä rakentamaan kokoomalla aineistosta kunkin teeman alle ne kohdat haastatteluista, jossa kyseistä teemaa käsitellään.

Sisällönanalyysin lisäksi on alettu puhua myös temaattisesta analyysistä. Nämä analyysitavat etenevät melko samankaltaisesti, ja lähtökohtana molemmissa on tutkittava aineisto. Siinä missä sisällönanalyysissä aineisto pilkotaan pelkistetyiksi ilmauksiksi ja pääsääntöisesti kootaan taulukkomuotoon, lähtee temaattinen analyysi liikkeelle perusajatuksesta, jonka ympärille rakennetaan temaattinen kartta, kuten esimerkiksi mind map. Jokainen teema ja sen ympärille rakennettu kokonaisuus muodostavat oman itsenäisen karttansa. Koska sisällönanalyysi ja temaattinen analyysi ovat käsitteinä lähellä toisiaan ja sisältävät useita päällekkäisyyksiä aiheen käsittelijästä riippuen, onkin tutkimuksen teossa

olennaisinta systemaattinen työskentely ja tehdyn työn havainnointi lukijalle. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 169–175.)

Aineistoa analysoitiin temaattisen analyysin keinoin hyödyntäen kuitenkin myös teemoittelun elementtejä. Analyysi aloitettiin kokoamalla litteroidusta aineistosta samaan teemaan liittyviä asioita Word-tiedostoon. Koska haastattelujen pohjalla käytettiin tutkimuskysymyksiin nojaavaa puolistrukturoitua teemahaastattelua, noudattelivat syntyneet teematkin pitkälti tutkimuskysymyksiä. Temaattisia karttoja alettiin rakentaa teemojen alle syntyneisiin lainauksiin syventymällä ja etsimällä niistä yhdistäviä tekijöitä. Lainauksista löytyi paljon samankaltaisuuksia, joita tiivistettiin yhteisen alateeman alle. Toisaalta teemojen alla oli myös yksittäisiä, mutta merkittäviä, huomioita, jotka nostettiin temaattisiin karttoihin mukaan. Kantaviksi teemoiksi nousivat haastateltavien elämäkokemukset, kokemusten vaikutus alalle hakeutumiseen ja siellä opiskeluun, kokemusten vaikutus työpaikan valintaan sekä työskentelyyn sekä keinot, joilla haastavia elämäkokemuksia kohdannut henkilö voi työskennellä sosiaali- ja terveystalalla tai kasvatusta ja ohjausalalla. Lopulliset kartat luotiin Scapple-ohjelmalla. Temaattiset kartat on esitelty tuloksien käsittelyn yhteydessä.

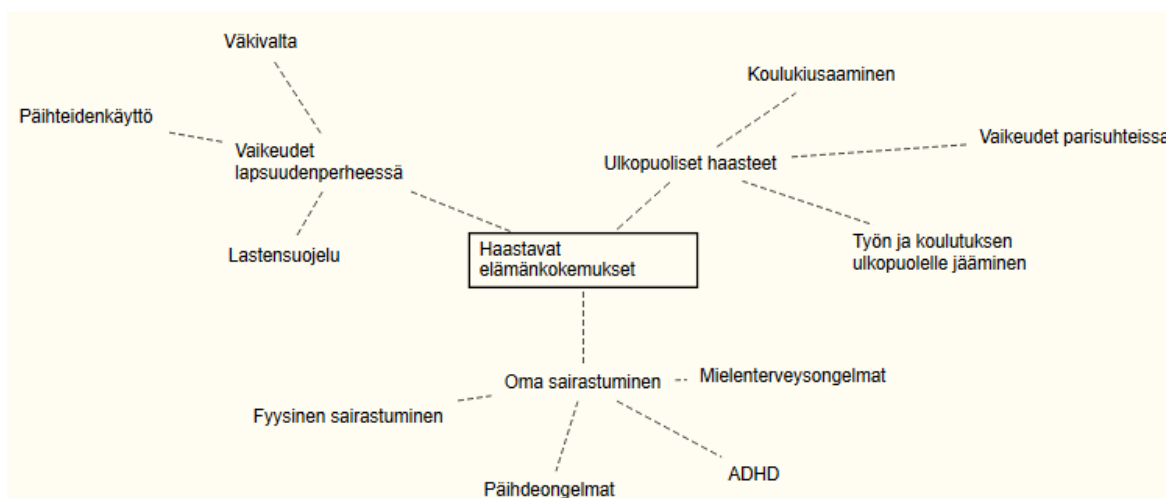
6 Tulokset

6.1 Haastavat elämäkokemukset haastateltavien näkökulmasta

Opinnäytetyöhön osallistuneilla haastateltavilla oli taustallaan moninaisia haastavia elämäkokemuksia. Kokemukset voitiin jakaa kolmeen alateemaan: lapsuudenperheessä ilmeneisiin vaikeuksiin, omaan sairastumiseen sekä ulkoapäin tulleisiin haasteisiin (Kuvio 2). Lähes kaikilla haastateltavilla oli turvattomuutta aiheuttaneita kokemuksia lapsuudessa. Lapsuudenperheissä kuvattiin olleen väkivaltaa, ja haastatteluissa nousikin esiin niin fyysisen, henkisen, seksuaalisen kuin hengellisenkin väkivallan muodot. Osa haastateltavista kertoi vanhempiensa olleen päihteiden ongelmakäyttäjää. Puolella haastateltavista oli kokemusta lastensuojelusta sijaishuollon muodossa. Vaikeudet lapsuudenperheessä nousivatkin merkittävimmäksi yksittäiseksi tekijäksi haastavista elämäkokemuksista puhuttaessa, ja moni kuvasi lapsuuden haasteiden vaikuttaneen merkittävästi esimerkiksi omaan psyykkiseen sairastumiseen tulevaisuudessa.

Omaa sairastumista kuvattiin myös haastavana elämäkokemuksena. Sairastuneet olivat kärsineet psyykkisistä sairauksista, kuten masennuksesta ja ahdistuneisuushäiriöstä, päihdeongelmista tai aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöstä, ADHD:stä. Myös fyysinen, vaikea sairastuminen nimettiin haastavaksi elämäkokemukseksi.

Myös lapsuudenperheen tai oman sairastumisen ulkopuoliset vaikeudet nousivat esiin. Haastatteluissa kuvattiin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä vaikeuksia, kuten rajua koulukiusaamista, sekä henkisen väkivallan muotoja parisuhteissa. Myös työ- ja koulumaailman ulkopuolelle jääminen koettiin haastavaksi elämäkokemukseksi. Haastateltavilla oli kokemuksia erilaisista sosiaalipalveluista, kuten kuntouttavasta työtoiminnasta.

Kuvio 2. Haastavat elämäkokemukset

6.2 Opiskelu sosiaali- ja terveysalalla tai kasvatus- ja ohjausalalla

Syyt alalle hakeutumisen taustalla

Haastateltavat kuvasivat sosiaali- ja terveysalalle tai kasvatus- ja ohjausalalle hakeutumiseen olleen monimuotoisia syitä (Kuvio 3). Halu auttaa nousi vahvimpana yksittäisenä tekijänä alalle hakeutumisen taustalla. Osa haastateltavista kuvasi auttamishalun olleen olemassa aina ja olevan osa luonnetta.

Jotenki ollu aina tosi vahvana se, et haluun olla jotenki ihmisten parissa tai auttaa ihmisiä.

Haastateltavat kokivat haluavansa ehkäistä muita kokemasta samankaltaisia kokemuksia, joita he ovat itse käyneet läpi, tai auttaa heitä, jotka ovat jo joutuneet kokemaan samankaltaisia asioita kuin he itse. Osa puolestaan kuvasi haastavien elämäkokemusten synnyttäneen yleisesti halun auttaa muita vaikeassa elämäntilanteessa olevia.

Kun sä oot nähny sen paskan puolen, nii sä et haluis sitä toiselle. Tavallaan haluu siis myös auttaa muita ja jeesaa niit nuorii.

Ne kokemukset ohjaa tekemään semmosta työtä, missä voi itse korjata niitä vääryyksiä, mitä on kokenut.

Mä oon ihan vakuuttunut siitä, et jos mä en olis elänyt sellasta elämää ku mä oon eläny, niin en mä tällä alalla olisi.

Alalle hakeutumisen syynä nousi esiin omakohtaiset kohtaamiset sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa. Haastateltavilla oli kokemuksia muun muassa lastenvalvojan, ammatinvalintapsykologin ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan tapaamisista. Osalle ammatillaisen ammattitaitoinen ja lämmin kohtaminen oli herättänyt halun auttaa itse samalla tavalla toisia.

Mut et mä muistan kyllä tasan tarkkaan sen hetken, millon mä oon tajunnut, et mä haluan sosiaalialalle ja nimenomaan lastensuojeluun. – – Me oltiin jossain lastenvalvojalla sopimassa niinku noista tapaamiskuvioista – –. Ja mä muistan, et siitä lastenvalvojasta tuli sillon sellanen kipinä mulla sosiaalialalle, auttamistyöhön, lastensuojeluun, koska hän oli todella kohtaava. Hän jotenkin näki mut, kuuli mut, kohtas mut ja oli tosi semmonen ymmärtäväinen, lempeä, myötätuntonen, empaattinen. Et hänestä tuli tosi voimakas positiivinen kokemus mulla sillon. Ja sillon mä muistan, et mä mietin, et vau, et olispa siisti tehdä tollasta työtä – –. Niin sillon mä muistan ajatelleeni, et ei vitsi, jos ite pystyy joskus auttaa jotain teiniä, tai mä mä kykenisin tarjoamaan

samanlaisen kokemuksen jolleki toiselle, ku millasen kokemuksen mä silloin sain. Se oli todella voimaannuttava ja mieleenpainuva se tapa, millä hän mut kohtas.

Toisaalta myös negatiiviset kohtaamiset ammattilaisen kanssa olivat herättäneet halun alalle hakeutumiseen. Kokemus ammattitaidottomasta kohtaamisesta oli synnyttänyt tahdon toimia itse paremmin vastaavanlaisessa tilanteessa.

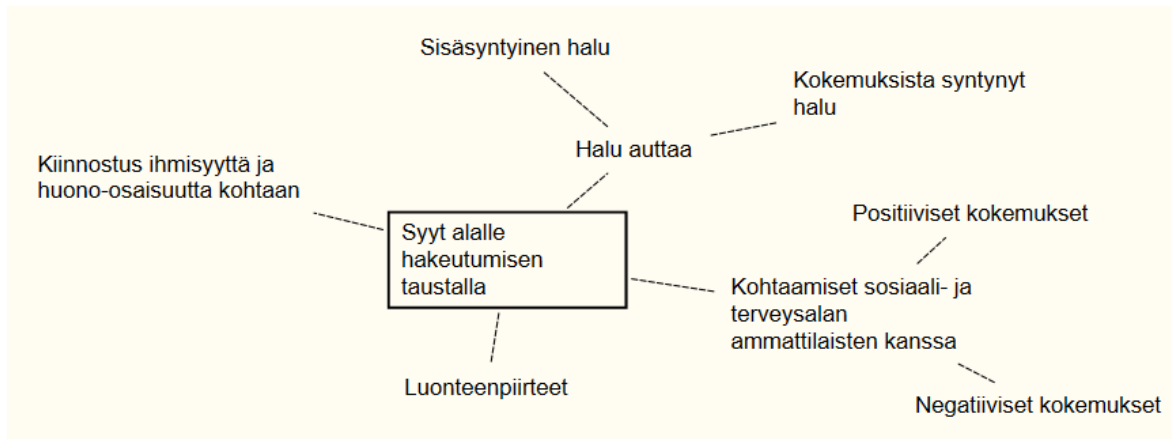
Ja ne kokemukset sieltä niinku sosiaalihuollosta ja kriisikeskuksesta ja nuorisokodista oli sellasia, et oli hyviä kohtaamisia, semmosia missä musta tuntu, et mua kuunnellaan ja halutaan auttaa, mut sit oli myös sellasia kohtaamisia, missä muhun suhtauttiin tosi ennakkoluuloisesti, et minä olen se paha, et minä olen aiheuttanut itse sen, että olen siellä nuorisokodissa tai siellä niiden palveluiden piirissä. Ja se alko ehkä silloin pinnan alla silleen vaikuttamaan, et jotenki mietin, et haluaisin auttaa nuoria ja lapsia, jotka on niinku samanlaisessa tilanteessa tai pikkusen erilaisessakin. – – Ja silloin se oma kokemus ja ne niinku vääryydet ja semmoset, että on ollu joitaki tilanteita, missä esimerkiks ammattilainen ei oo uskonu mua, ja tavallaan se prosessi on hidastunu, nii se on ollu tosi turhauttavaa, ja oon sitte ajatellu, että kyllä mä pystysin paremmin näkemään ja toimimaan semmosissa tilanteissa.

Sosiaali- ja terveysalalle tai kasvatus- ja ohjausalalle hakeutumista selitettiin myös luonteenpiirteillä. Haastateltavat kuvasivat itseään muun muassa adjektiiveilla ”herkkä”, ”tarkkaileva”, ”ihmisläheinen” ja ”empaattinen”. Haastateltavat näkivät näiden luonteenpiirteiden ohjanneen heitä alalle ja uskoivat, että niistä on myös hyötyä alalla työskentelyssä.

Mä oon kyllä luonteeltani semmonen ollu muutenki, mutta mä huomaan, että mä näen ihmisistä herkemmin sen taustan, vaikean taustan ja mua on siitä kehuttu, et mä oon niinku – – mä en katso sitä ulkokuorta, vaan sitä, mitä siellä sisällä on.

Osa haastateltavista koki alalle hakeutumiseen vaikuttaneen myös yleisen kiinnostuksen ihmisyyteen ja ihmismieleen sekä yhteiskunnan rakenteisiin ja huono-osaisuuteen. Osalla kiinnostus oli ollut aina, osa puolestaan koki omakohtaisten elämäkokemusten herättäneen kiinnostuksen.

No mä rupesin lukiossa lukemaan psykologiaa. Sitähän oli pari vai yks kurssi pakollisena. Ja siitä niinku todella kiinnostuin silloin. Ja se oli niinku sellanen ensisysäys kyllä siihen. – – Et varmasti osittain ihan niinku luonteessa olevaa mutta sitten myös ihan puhdasta kiinnostusta niinku ihmisen mieleen ja käytökseen ja kiintymyssuhteisiin ja perhedynamiikoihin.

Kuvio 3. Syyt alalle hakeutumisen taustalla

Kokemusten vaikutukset opintoihin

Haastateltavien urapolut olivat hyvin erilaisissa vaiheissa. Osa haastateltavista oli aloittanut sosiaali- ja terveysalan tai kasvatusta- ja ohjausalan opintonsa hetki sitten, osa oli valmistunut lähivuosina ja osa oli ehtinyt tekemään töitä alalla jo vuosia. Etenkin alkuvaiheessa opintoja olevat haastateltavat eivät vielä osanneet eritellä haastavien elämäkokemusten mahdollisia vaikutuksia opintoihin. Opintonsa loppuun saattaneet opiskelijat puolestaan kokivat elämäkokemuksilla olleen etenkin positiivisia vaikutuksia opiskeluun (Kuvio 4). Positiivisia vaikutuksia kuvattiin esimerkiksi motivaation ja opiskelun kautta. Halua hakeutua alalle kuvattiin myös kutsumuksena, joka oli motivoinut saattamaan välillä raskaankin tuntuiset opinnot loppuun.

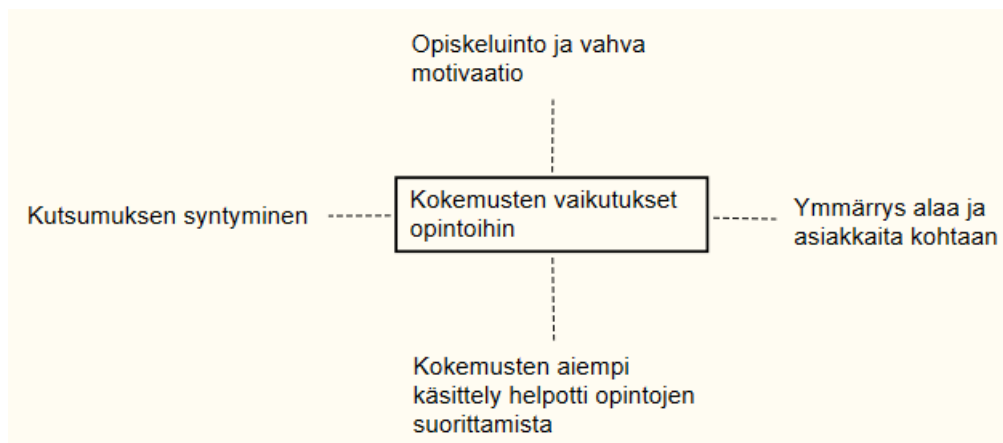
Luulen, et jos ei olis niistä omista haastavista kokemuksista sellasta paloa, intoa, motivaatiota, niin voi olla, että jonkun toisen alan opinnot olisin saattanut jättää kesken, koska se opiskelu oli niin jotenkin mulle raskasta. Et varmaan se on niihin opintoihin ja myös siis työntekoon tuonu semmosta kutsumusta, motivaatiota, ymmärrystä. Et en mä ainakaan mitenkään negatiivisesti aattele, et ne on vaikuttanu opintoihin.

Haastavien elämäkokemusten kerrottiin myös lisänneen ymmärrystä alaa ja esimerkiksi asiakkaita kohtaan, minkä ansiosta opiskeltavia asioita katsottiin laajemmasta näkökulmasta kuin ilman kyseisiä kokemuksia. Ymmärryksen koettiin myös syventäneen kiinnostusta alaa kohtaan.

Opiskeluiden aikana monesti huomasi, että mulla on aika paljon syvempi ymmärrys mielen tämmösistä haasteista kuin muilla opiskelijoilla. Ja jotenki niinku mun oli ehkä helpompi ymmärtää ehkä varsinkin sellasia haastavia asioita. – – Että välillä oli tosi helppo tehdä tehtäviä ja löysin mielenkiinnon niinku melkein asiaan kuin asiaan, kun se sai jotenki syvempiä ulottuvuuksia.

Toisaalta opinnot loppuun saattaneet haastateltavat totesivat haastavien elämäkokemusten olleen jo käsiteltyjä tai käsittelyn olleen loppusuoralla opintoja suorittaessa. Tämän uskottiin helpottaneen opintojen suorittamista.

Näissä tällaisissa asioissa [vaikeissa elämäkokemuksissa] on työstämistä aina, et ei näissä koskaan valmiiksi tule, mut et opiskeluaikana ollu jo sinut niiden kokemusten kanssa, ja on silleen niinku löytyny rauha niiden kanssa. Et sen takia aattelen, et ne ei oo negatiivisesti vaikuttanu. Mut et jos olis se oma prosessi tällasten asioiden kanssa vielä kesken, niin sit ne saattais heijastua myös negatiivisella tavalla niihin opintoihin, mut et mun tapauksessa mä aattelen, et ei.

Kuvio 4. Kokemusten vaikutukset opintoihin

6.3 Työelämä haastavien kokemusten jälkeen

Kaikilla haastateltavilla oli jonkinlaista kokemusta sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan työtehtävistä. Haastateltavat olivat työskennelleet lastensuojelun sijaishuollossa ja avohuollossa, kuntouttavassa työtoiminnassa, iltapäiväkerhossa sekä koulussa. Lisäksi haastateltavilla oli kokemuksia erilaisista työkokeiluista esimerkiksi lasten ja kehitysvammaisten parissa. Kolme haastateltavista oli ollut työpajajaksolla sote-työpaja Stoorissa, jossa he olivat päässeet kokeilemaan monipuolisesti eri asiakasryhmien, kuten ikäihmisten ja nuorten, kanssa työskentelyä. Haastateltavilla oli kokemusta opintojen aikana myös erilaisista harjoitteluista.

Kokemusten vaikutus työpaikan valintaa

Haastatteluiden kautta piirtyy vahva kuva siitä, että haastavat elämäkokemukset ovat ohjanneet työpaikan valintaa haastateltavien kohdalla (Kuvio 5). Nuoruudessa vaikeuksia kokeneet haastateltavat näkivät itsensä työskentelemässä ensisijaisesti vaikeissa

elämäntilanteissa olevien nuorten kanssa. Lastensuojelutausta oli synnyttänyt halun työskennellä nimenomaan lastensuojelussa. Myös kokemukset kuntouttavasta työtoiminnasta olivat herättäneet kiinnostuksen tehdä töitä samankaltaisessa palvelussa.

Et mitään paloo mulla ei missään kohta oo ollut vaikka päiväkotia kohtaan, ei vanhustyötä kohtaan. Et kyl se siis opintojen aikana jo, en mä tiedä oliko se alusta asti ihan täysin kirkkaana et lastensuojelu, mut et tiesin, et sellasta niinku selkeesti auttamistyötä. Tai siis kaikki sote-alan hommathan on auttamistyötä, mut et nimenomaan niinku haastavissa elämäntilanteissa olevien ihmisten auttaminen.

Fyysisen sairastumisen kokeneet kokivat halua auttaa muita fyysisten sairauksien kanssa kamppailevia. Tietämys fyysisistä rajoitteista omakohtaisen kokemuksen myötä uskottiin helpottavan työskentelyä kyseisen asiakasryhmän kanssa.

Mä ehkä haluaisin joskus tulevaisuudessa tehdä sellasta kuntouttavaa työtoimintaa, missä ne asiakkaat olis – – et niillä olis fyysisiä rajoitteita. – – Nii jotenki musta ois ihana sillä omalla tarinalla motivoida niitä, jotka tulis mulle valmennukseen semmonsessa paikassa tai jotenki tehdä työtä sellasten ihmisten kanssa, jotka on niinku epävarmoja siitä, mitä he kykenee tekemään, jos on jotain fyysisiä rajoitteita.

Haastatteluissa pohdittiin myös lapsuudenperheessä kohdatun kaltoinkohtelun, kuten vanhempien päihteidenkäytön ja väkivaltaisuuden, vaikutusta väkivaltaisten tai päihderiippuvaisten asiakasvanhempien kohtaamiseen ja samalla myös työpaikan valintaan. Haastattelut korostivat vahvan ammatillisuuden ja reflektion tärkeyttä niissä tilanteissa, joissa asiakastapaus herättää työntekijässä vahvoja tunnereaktioita. Haastateltavat kokivat kaikenlaisten asiakkaiden kunnioittavan ja ammattitaitoisen kohtaamisen kuuluvan sosiaalialan työnkuvaan, mutta samaan aikaan kuvasivat haluavansa ensisijaisesti auttaa heitä, joita väkivaltaisten tai päihderiippuvaisten vanhempien ongelmat välillisesti koskettavat.

Mä en silleen ite koe, että mulla on hirveesti annettavaa siihen suuntaan, mulla on vähän ehkä semmonen neutraali suhtautuminen. – – Et kyllä mä haluan ite henkilökohtaisesti auttaa niitä, jotka on uhreina. Kyllähän tietyllä tavalla ne ihmiset [väkivaltaiset vanhemmat] on uhreja, ja ehkä se onki mua helpottanu tässä hetkessä ja työelämässä, et mä ymmärrän sen, et se paha ei ole niinku saanu alkuunsa siitä yhdestä ihmisestä kuitenkaan. – – Mutta kyllä mä ajattelen, että se, mitä mä teen lasten ja nuorten parissa, nii se on tavallaan myös just sitä, et mä niinku autan niitä ihmisiä, jotta heillä on mahdollisuus elää hyvä ja turvallinen elämä. Ja sitte se omalla tavallaan niinku ehkäisee niitä tulevaisuuden ongelmia.

Kokemusten vaikutus töihin

Kaikki haastateltavat kuvasivat haastavien elämäkokemusten vaikutusta sosiaali- ja terveysalan tai kasvatusta ja ohjausalan töihin ensisijaisesti positiivisessa valossa (Kuvio 5). Haastateltavat kertoivat, että omat taustat ovat tuoneet paljon lisää ymmärrystä asiakkaiden tilanteisiin.

Mä en niinku vaan esitä, että mä ymmärrän, vaan ehkä ymmärrän, en väitä että kokonaan, mutta paljon.

Kokemusten koettiin helpottavan vuorovaikutusta ja kykyä asettua asiakkaan asemaan sekä tuovan taitoa kohdata ja olla läsnä asiakastilanteissa. Osa kuvasi kokemusten synnyttäneen kutsumuksen sosiaalityötä kohtaan sekä aidon palon auttaa ihmisiä.

Mä haluan ajatella, et ne vaikutukset on nimenomaan vaan positiivisia, mitä ne haastavat elämäkokemukset voi tälle työlle antaa. Ja se on nimenomaan sitä ymmärrystä, empatiaa, kykyä asettua siihen toisen asemaan, ammattilaisen roolissa edelleen. Ja sellasta niinku aitoutta. Noi asiakkaat, ne vaistoo kyllä, jos sä et oo täysillä messissä. Siis et jos on jotain sellasta näennäistä, päälle liimattua välittämistä ja kiinnostusta heidän asioita kohtaan, niin kyllä se paistaa läpi. Mä uskon, et kun sä aidosti, täydestä sydämestäs tätä työtä teet, niin asiakkaat sen kyllä huomaa sussa - ja se on tosi parantavaa. Mä aattelen, et sen myötätunnon ja empatian ja ymmärryksen ja lämmön, lempeyden kautta, sen aidon kohtaavuuden kautta, nii sillä työllä on ehkä enemmän vaikutusvoimaa. Et jos se asiakas kokee tullessa aidosti, oikeesti kohdatuks, kuulluks, nähdyks, hyväksytyks, ymmärretyks, nii jo sillä itsessään on valtava voima ja sen mä oon huomannu tässä työssä. – – Mulla se on todella puhdas, aito halu auttaa. Mä teen tätä niitä asiakkaita varten.

Muutama haastateltava kuvasi olevansa kokemustensa vuoksi juuri sellainen ihminen kuin tänä päivänä on. Kokemusten koettiin vaikuttaneen niin haastateltavan omaan persoonaan kuin myös ammatti-identiteettiin. Vaikeuksista selviämällä uskottiin olevan positiivisia vaikutuksia luonteeseen sekä tapaan kohdata ihmisiä ja maailmaa.

Oon hyvin tunteikas ja herkkä, ja varsinkin parin viime vuoden aikana olen todella ymmärtänyt, et ne on mun vahvuuksii, ne ei oo mun heikkouksii. Ne tekee musta semmosen ammattilaisen kun mä oon. – – Mä olen hemmetin hyvä tässä työssä juuri sen takia, et mä olen tunteikas ja herkkä ja tarkkaileva ja kohtaava ja lempeä ja myötätuntonen ja empaattinen.

Haastateltavat kuvasivat saaneensa omasta selviytymisestään voimaa, jolla auttaa muita. Esimerkiksi vaikeasta masennuksesta parantumisen kerrottiin antaneen kykyä luoda uskoa ja toivoa asiakkaille mahdollisimman tuntuviin tilanteisiin.

Tää on silleen itelle tosi tärkeä asia, koska mä tunnen miten hienoa, miten älyttömän upealta se tuntuu, kun nousee niistä vaikeuksista ja selviää. – – Se on semmonen voima, mikä on. Se tuntuu ihan älyttömän isolta, ja välillä musta tuntuu, että mä pystyn työntämään ihmisiä sillä voimalla eteenpäin siihen suuntaan, mihin ne ihmiset haluaa mennä, ku mä pysähdyn ensin kuuntelemaan, mitä niinku tavallaan haluaa, ja sit mä pystyn auttamaan. Tai en mä auta, en mä pysähdy auttamaan sitä asiakasta, vaan mä tavallaan autan häntä auttamaan itseään. – – Ja sen takia niinku oon tälle alalle varmaan hakeutunutkin, että se tunne siitä, ku saa aikaan jotain hyvää, jotain muutosta, niin ei sitä parempaa oo. Tai en mä oikeen tiä, voiko mitään muuta työtä silleen tehdä.

Haastateltavat korostivat, että omista elämäkokemuksista kertomisessa asiakkaalle tulee olla tarkkana. Kokemustietoa on syytä käyttää asiakastyössä harkiten, ja omista kokemuksista kertoessa on säilytettävä positiivinen ja selviytymiseen pohjautuva näkökulma.

Et mä tavallaan yritän nostaa ne positiiviset asiat esille enkä lähtee niihin syvimpiin juttuihin, mitä on joutunu kokemaan. Et mä nostan ehkä enemmän sen voittopuolen siitä, et miten on voittanu nämä vaikeudet. – – Mä pidän sen asiayhteyden, et miten tää mun tilanne ja nää mun haasteet liittyy siihen, kun mennään töihin tai opiskelemaan tai jotain. Et siinä niinku mä pidän sellasen ammatillisuuden, et mä en lähe mun täysin omaa henkilökohtasta elämää siihen tuomaan mukaan.

Haastateltavat korostivat, että fokuksen on aina pysyttävä asiakkaassa, ei työntekijässä. Aineistosta nousi esiin myös tarkka harkinta siitä, mitä asiakkaalle kertoo. Asiakkaalle ei voi antaa mahdollisuutta käyttää kerrottuja tietoja työntekijää vastaan.

Pitää miettiä se, että ei niinku kerro liikaa ja ei mitään niinku yksityiskohtia, koska asiakkaan ei koskaan tarvitse alkaa miettimään, että millasta elämää mä elän. Tai niinku se huomio ei saa siirtyä siihen.

Toisaalta myös ihmisyyteen kuuluvan vajavaisuuden sanoittaminen koettiin tärkeäksi. Haastateltavat uskoivat, että asiakas voi saada toivoa omaan tilanteeseen kuullessaan, että ammattilaisella itsellään on ollut myös vaikeuksia elämässään. Aineistosta nousi esiin myös toive sellaisesta yhteiskunnallisesta muutoksesta, jossa vajavaisuus ja heikkous tehtäisiin näkyväksi ja hyväksytyksi.

Mutta sit mä oon toisaalta alkanu mieltii sitä, että miks me ajatellaan sillä tavalla, että pitää olla tarpeeks vahva. Eiks just se semmonen ajattelu oo aika haitallista, että jos mä oon tommosessa paikassa, missä on hyvin moninaisista tilanteista lapsia ja nuoria, ja heillä on uskomattoman hankalia tilanteita, missä on vaikka tunne, et ei jaksa, mä oon heikko, en mä pysty. Nii jos mä ajattelen sillä tavalla, että mun pitää olla tarpeeks vahva, nii se heijastuu myös mun käytöksestä niihin lapsiin ja nuoriin, ja eihän se oo se, mikä heitä auttaa eteenpäin. Vaan eiks mun pitäs tietyllä tavalla osottaa se, että on ok olla väsyny ja heikko ja kaikkee sitä siinä hetkessä. Se on ihan hyväksyttävää. Et enemmänkin sitä, että hei, sä oot ok just tommosena, eikä sun tarvii olla mitään muuta.

Jo työelämässä olevat haastateltavat kertoivat, etteivät ole piilotelleet menneisyytensä haasteita työpaikallaan. Kokemuksista kertominen oli otettu pääsääntöisesti hyvin vastaan, ja osa kuvasi myös työyhteisön osaavan hyödyntää kokemustietoa. Omista kokemuksista ja lähtökohdista koettiin saaneen konkreettista tietoa esimerkiksi erilaisista kulttuureista ja uskonnoista tulevien asiakkaiden kohtaamiseen.

Mulla on olemassa semmosta tietoa, mitä ei ole semmosella ihmisellä, joka ei ole kokenut [haastavia elämäkokemuksia]. Niin oon kokenut erityisen tärkeeks kertoo [työyhteisössä], jotta multa voidaan kysyä erilaisissa tilanteissa ja pohtia asioita yhdessä sillä tavalla, et pystyn tuomaan siihen sitä näkökulmaa, mitä ei ehkä vielä ole. – – Niin siitä on oikeesti tosi paljon hyötyä, että se nuoren näkökulma, asiakkaan näkökulma, nii sitä ku pystyy hyödyntämään, nii ihan valtavasti mä koen, et mul on semmosta tietoa, mikä oikeesti hyödyttää.

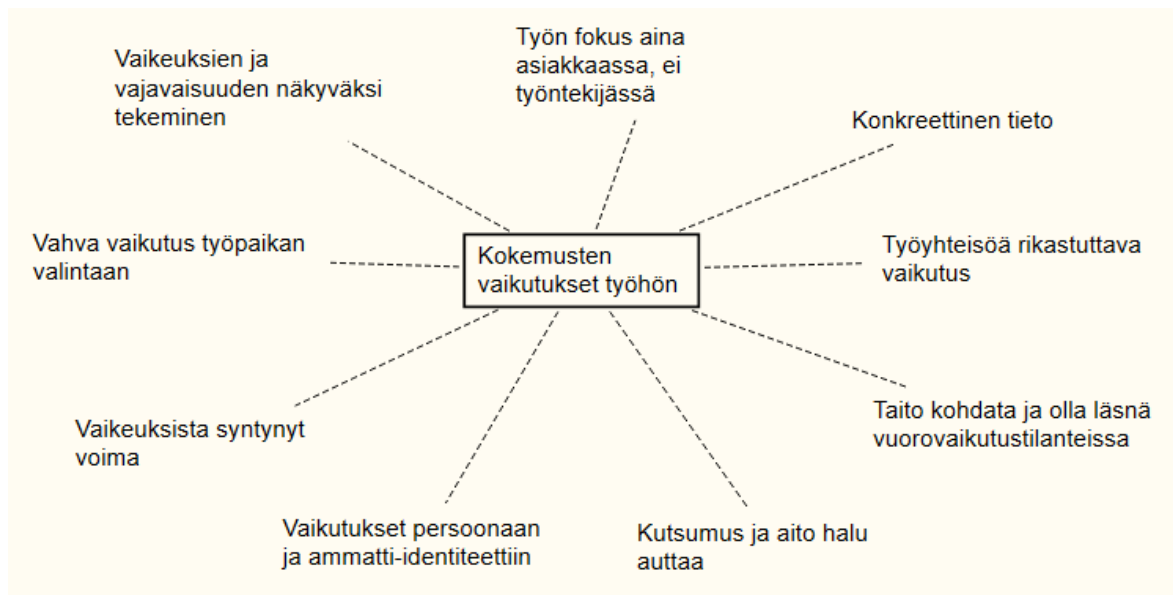
Aineistossa kuvattiin, että erilaiset kokemukset ja ominaisuudet rikastuttavat työyhteisöä. Työyhteisön koettiin tarvitsevan erilaisia luonteenpiirteitä omaavia ihmisiä heikkouksineen ja vahvuuksineen.

Ehdottomasti työelämässä mennään sillä tavalla, että mitkä on yksilön vahvuudet ja niitä hyödynnetään, ja sitte taas, jos on jotain heikkouksia, nii toiset tukee niitä puolia. Vähän niinku jos ajatellaan, mä tykkään aina käyttää esimerkkejä, vaikka urheilumaailmaa. Jos on nopee, niin ei voi pystyä juoksemaan niin pitkiä matkoja. – – Nii sillä tavalla ajattelen, että myös työelämässä pitäs olla erilaisia ihmisiä. Ja se on tavallaan se toinen puoli siinä, että kaikilla ominaisuuksilla on molemmat puolet, ja niitäki voi sitte hyödyntää. Että ei se missään nimessä ole pelkästään heikkous, se joku asia, vaan siinä on aina se toinen puoli.

Vaikka haastateltavat halusivat puhua lähes yksinomaan haastavien kokemusten positiivisesta vaikutuksesta töiden tekemiseen, tunnusti muutama haastateltavista asiaan liittyvän

myös riskitekijöitä. Haastateltavat kokivat kuitenkin asiaan liittyvän paljon positiivista, jonka näkyväksi tekemisen he kokivat tärkeämmäksi kuin riskien korostamisen.

Mä olisin voinu käyttää tän koko ajan niinku puhuen niistä vaaroista ja riskeistä, mut mä en haluais aatella tätä ehkä niin päin, vaan mä haluais aatella tän nimenomaan positiivisessa valossa. Et tällä kolikolla on kaks kääntöpuolta, ei sitä voi kieltää.

Kuvio 5. Kokemusten vaikutukset työhön

6.4 Edellytykset ja keinot alalla työskentelyyn

Haastateltavat pohtivat haastavia elämäkokemuksia kohdanneen ihmisen valmiuksia työskennellä sosiaali- ja terveysalalla tai kasvatus- ja ohjausalalla useista eri näkökulmista (Kuvio 6). Kyky reflektioon ja ammatillisuuden perustaminen vahvaan teoriaosaamiseen nousivat merkittävimmiksi edellytyksiksi ja keinoiksi alalla työskentelyyn. Myös avun hakeminen ja omien kokemusten käsittely henkilökohtaisessa elämässä nousivat tärkeiksi seikoiksi alalla työskentelyn mahdollistamiseksi. Haastateltavat toivoivat, että asiasta puhutaisiin myös sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan opinnoissa.

Reflektio

Haastateltavat korostivat reflektion merkitystä puhuessaan haastavien elämäkokemusten yhdistämisestä sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan opintoihin ja työelämään. Haastateltavat kokivat, että itsetuntemus ja itsetietoisuus ovat edellytyksiä alalla työskentelyyn etenkin, jos taustalla on vaikeita elämäkokemuksia. Omasta elämäkulusta on hyvä

olla tietoinen, jotta vaikutukset omiin asenteisiinsa, ajatuksiinsa ja reaktioihinsa voi ymmärtää.

Tässä työssä pitää olla kauheen itsetietonen. Tai toi nyt oli vahvasti sanottu et täytyy olla, mut et on hyvä olla. Itsetuntemuksen on oltava kohdillaan ja just olla hereillä siitä mitä fiiliksiä sulla niinku asiakaskeisistä herää. – – Et miten sä pysyt siinä ammattilaisen roolissa, työntekijän roolissa, vaikka se [asiakas] triggeröi sussa niinku jotain sun omakohtasii kokemuksii. – – Et siitä pitää tulla tietoseksi ja sen kanssa pitää olla varuillaan ja tehdä töitä sen kanssa, jotta sä pystyt pysymään siinä ammattilaisen roolissa.

Haastateltavat kokivat myös, että itsensä ja menneisyytensä kanssa sinuiksi tuleminen helpottaa sosiaali- ja terveysalalla työskentelyä. Haastateltavat kuvasivat, että alalla työskentelyyn tarvitaan tietynlaista vahvuutta ja varmuutta suhteessa menneisyyden kokemuksiin. Toisaalta haastatteluissa nousi esiin näkökulma siitä, ettei omien haastavien kokemusten käsittelyssä tule koskaan kokonaan valmiiksi. Haastateltavat kokivatkin, että valmiutta olenaisempaa on, että ammattilainen tiedostaa kokemusten vaikutukset itseensä sekä työn tekemiseen.

Menneisyyden kanssa pitää olla sinut tai ainakin niitä pitää olla valmis työstämään. – – Että se, että pitää olla sinut menneisyytensä kanssa, on aika raju vaade. Että onko kukaan koskaan? Mut et on ainaki sellanen rauha niiden asioiden kanssa ja vähintäänkin se, et on valmis työstämään niitä. – – Mut toki eihän niitä koskaan loppuun asti voi työstää, eihän ihminen oo koskaan valmis.

Se [sosionomin työ] vaatii myöski sitä itsensä reflektointia ja henkistä kasvua, ja se työ ei lopu koskaan. Että vaikka tavallaan pitää olla silleen valmis, mutta se tarkoittaa ehkä enemmänkin sitä, et on niinku valmis kohtaamaan itsensä ja ajattelemaan omaa ajattelua ihan päivittäin.

Kyl mä koen, et jokaisen pitää tehdä se työ ensin itsensä kanssa. Että koskaanhan sitä ei tarvii täysin niinku olla sinut sen asian kanssa, mut mun mielestä ne täytyy käsitellä niin, että mä tiedostan nää mun heikkoudet tai haasteet, mut mä en anna niiden lanistaa.

Tietoisien käsittelyn yhdeksi tavoitteeksi koettiin omien rajojen löytämisen ja niiden pitämisen. Oman jaksamisen rajoista on hyvä olla tietoinen, jotta työn kuormittavuutta kykenee säätelemään ja tunnistamaan, milloin kuormitus käy liian suureksi. Rajojen merkitystä korostettiin myös suhteessa asiakkaisiin. Haastateltavien mukaan on tärkeää ymmärtää,

kuinka lähelle asiakkaan haluaa päästää itseään ja kuinka paljon esimerkiksi omasta elämästään ja omista kokemuksistaan kannattaa asiakkaalle jakaa.

Se raja pitää myös löytää, et missä ne omat rajat menee. Mä oon käynyt todella kivikkoisen tien etsiessäni niitä. Ja mun rajat menee ihan eri kohdassa ku jonkun toisen rajat, mut se ei tarkota sitä, et mulla ei oo niitä rajoja. Mä päästän asiakkaat tosi paljon lähemmäs ku joku toinen työkaveri, mut se on täysin ok, kunhan mä tiedän, missä ne mun omat rajat menee ja ymmärrän pitää niistä kiinni.

Mä oon rehellinen ja avoin, mut jätän tietoisesti kertomatta sellasia asioita, mitkä ei ehkä kuulu nuorille kuitenkaan. Mä oon ehkä tehny sen päätöksen niin vahvasti itelle, et niissä tilanteissa mä en joudu miettimään, et mitähän mä kertoisin, ku mä tiedän jo valmiiks, et mä en liian syvällisesti lähde kertomaan.

Ammatti-identiteetti

Haastatteluiden pohjalta piirretty kuva sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan nykyisten ja tulevien ammattilaisten tarpeesta vahvan ammatti-identiteetin muodostamiseen. Haastateltavien mukaan ammattilaisuus rakentuu ensisijaisesti teoretiedon ja käytännön työelämäkokemuksen pohjalta. Henkilökohtaiset kokemukset eivät voi olla edellytys tai lähtökohta sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan töiden tekemiselle eikä ammatillinen osaaminen voi rakentua omakohtaisten kokemusten varaan. Ammatillaisen roolissa pysyminen koettiin ehdottoman tärkeäksi asiakkaiden kanssa työskennellessä.

Et pitää olla niiden omien kokemusten kanssa siinä pisteessä, että ne sun kokemukset ei niinku jotenki hallitse sun työn tekemistä tai ohjaa sun työn tekemistä. – – Et se, mikä mun työn tekemistä ohjaa, niin niiden pitää olla ihan muut asiat. Ja se on just se ammattilaisuus, teoretieto. Eihän siinä, että mä autan ihmisiä, ole kyse musta, vaan siinä on kyse niistä asiakkaista.

Vahvan ammatti-identiteetin, teoriaosaamiseen perustuvan ammattilaisuuden ja ammatillisen vastuun ymmärtämisen uskottiin helpottavan myös omakohtaisten kokemusten hyödyntämistä työelämässä. Koulutuksen ja työelämän tuoman ammatillisen osaamisen erottaminen henkilökohtaisessa elämässä syntyneestä kokemustiedosta tuo varmuutta kokemusten tietoiseen ja harkittuun hyödyntämiseen.

Siinä on kuitenkin kyse luottamuksesta ja niinku siitä, että sinä olet se sosiaalialan ammattilainen. Niin siinä pitää olla tosi tietonen ja tavallaan viisas, että osaa kertoa sen verran, että siitä on hyötyä siihen niinku tilanteeseen nähden.

Haastateltavat kuitenkin uskoivat, että omakohtaisilla vaikeilla kokemuksilla voi olla omaa ammatillisuutta tukeva ja elävöittävä vaikutus. Moni koki omakohtaiset kokemukset vahvuudeksi ja uskoi, että elämäkokemukset ovat tehneet juuri hänestä paremman työntekijän.

Kyl mä aattelen, et se syvyys millä tätä työtä tekee, et se ehkä tulee niistä omakohtaisista kokemuksista. – – Aattelen, et siihen ammattirooliin tulee paljon lämpöä, empatiaa, myötätuntoa, ymmärrystä niistä omista haastavista kokemuksista johtuen.

Aineistossa todettiin, että selkeä ammatti-identiteetti auttaa asettamaan rajoja myös työn ja yksityisminän välillä. Työllä ei saa hoitaa itseään, eikä onnistumiset tai epäonnistumiset työelämässä saa liikaa määrittää henkilökohtaista elämää tai vapaa-aikaa.

Et vaikka mä koen tän ihan kutsumustyöksi, niin tää on silti vaan työtä ja tää ei voi vallata kaikkee mun elämästä, minuudesta. Et mussa on paljon kaikkea muutakin mun identiteetissä vaikka, et oonhan mä paljon kaikkea muutakin kuin lastensuojelun työntekijä. Et jotenki sellanen rajanveto myöskin siinä niinku, et joo, että koen sen tärkeäksi asiakkaiden kannalta, et tekee täydellä sydämellä tätä työtä, mut et et sä voi itsestäsi kaikkea antaa. Et missään nimessä.

Ammattilaisten apu

Haastavien elämäkokemusten käsittelyssä esiin nousi avun hakemisen ja vastaanottamisen tärkeys. Osa haastateltavista kertoi käyneensä psykoterapiassa, osa puolestaan harkitsi psykoterapiaan hakeutumista. Psykoterapia oli auttanut haastateltavia oman menneisyyden tietoisessa käsittelyssä ja jäsentämisessä. Haastateltavat oli hyödyntäneet haastavista elämäkokemuksista selviytymiseen myös muita terveydenhuollon ammattilaisia, kuten työterveys- ja koulupsykologia. Olennaiseksi koettiin, että omiin haasteisiin ja elämäkokemusten aiheuttamiin pulmiin haetaan ratkaisuja työn ulkopuolelta.

Ja toi on musta niin tärkeä pointti, et työllä ei voi eikä saa hoidattaa itseään. Et se on ehkä niinku se avainjuttu tässä. Et mun mielestä haastavilla elämäkokemuksilla, niillä voi olla vaan positiivisii vaikutusii sun työntekemiseen, jos sä olet tietyssä pisteessä itsesi kanssa niiden asioiden kanssa. Et jos sä oot vielä siinä pisteessä, et sä hoidatat itseäsi, niin sit ollaan vaarallisella tiellä. Et sä et voi itsellesi tällä työllä hakee mitään niin kun eheyttävii, korjaavii kokemuksii. Ne sun on haettava jostain ihan muualta.

Tärkeäksi koettiin myös asenne avun hakemista ja vastaanottamista kohtaan. Osa haastateltavista koki, että sosiaalialan ammattilaisen on tärkeää suhtautua myönteisesti avun pyytämiseen ja vastaanottamiseen myös itselleen, jotta asiakkaiden auttaminen on aidosti mahdollista.

Pitäähän sun ittes olla asenteeltasi sellanen, et sä kykenet ottamaan apua vastaan, jos sä olet siinä roolissa valmistumisen jälkeen ja työelämässä, et sä oot se auttaja. Niin tavallaan se avoimuus sitä kohtaan, et apua saa ottaa vastaan ja et sitä voi itselleen pyytää ja hakee.

Auttamistyö koettiin henkisesti vaativaksi työksi. Oman psyykkisen hyvinvoinnin tarkkailua pidettiin tärkeänä, jotta mahdollisiin muutoksiin kykenee puuttumaan ajoissa.

Tuo on se aito halu oikeesti olla itselle hyvä ja niin kun välittää minusta, nii sitte se niinku välittyy muihinkin. Se tietyllä tavalla kulkee molempiin suuntiin, et jos mä oikeesti haluan auttaa myöskin muita, niin se tarkoittaa, et mun tulee niinku auttaa myös itseäni, että mä oon henkisesti tasapainossa ja oon läsnä niissä tilanteissa – –. Se vaatii semmosta tietynlaista otetta, ja se tulee pitää aina mielessä, et jos sen otteen menettää tai niinku huomaa et on menettämässä, niin pitää tehdä töitä sen eteen tai pysähtyä tarkastelemaan, että missäs mennään.

Koulutuksen merkitys kokemusten käsittelyssä

Haastateltavat toivoivat oppilaitoksilta lisää tukea haastavien elämäkokemusten käsittelyyn. Koulun roolia nostettiin esiin sekä menneiden että nykyisten haasteiden käsittelyssä etenkin opiskelijoiden lisääntyneiden mielenterveysongelmien näkökulmasta. Kynnystä avun hakemiseen toivottiin madallettavan ja opiskelijoiden mielenterveyspalveluita lisäävän.

Mun mielestä pitäis mieltä sitä sillä tavalla, et miten me voitais kehittää opintoja ja korkeakouluelämää, jotta se tukis enemmän ihmisiä niinku monellakin eri tavalla, ku tuntuu, että opiskeluelämä on niinku haastavaa ja mielenterveysongelmat on lisääntynyt niinku kaikilla alueilla. – – Kehitetään niinku opiskelijoiden mielenterveyttä ja hyvinvointia tukevia asioita ja siinä ympärillä oleva tuki järjestetään semmoseks, et se on helposti saavutettavissa ja ei oo jonoja palveluihin.

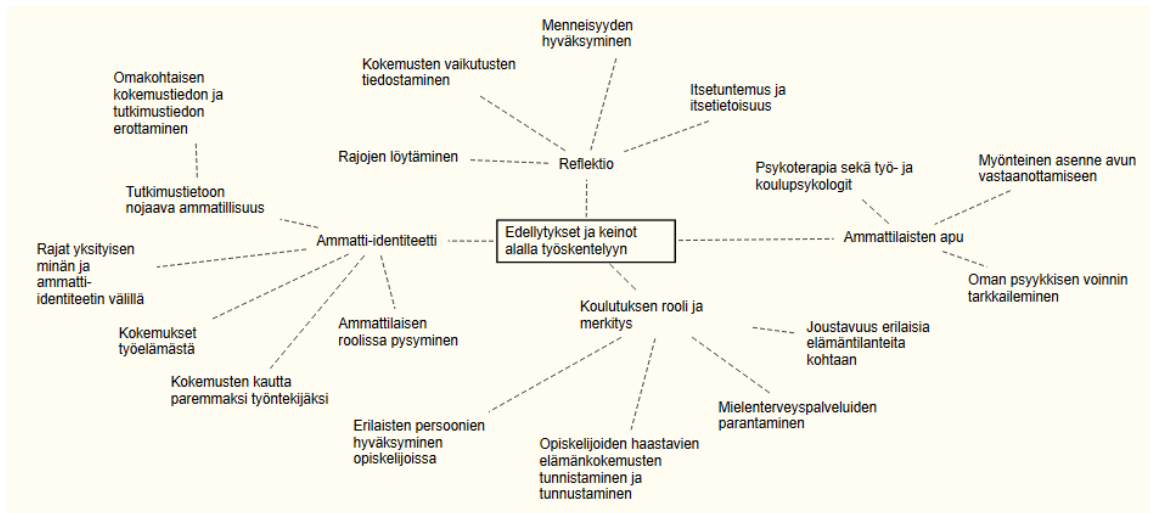
Haastateltavat pohtivat myös sitä, kuinka sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan opinnoissa voitaisiin huomioida paremmin haastavia elämäkokemuksia kokeneet opiskelijat. Opintojen aikana aihetta toivottiin käsiteltävän avoimesti ja monista näkökulmista. Oppilaitosten toivottiin tunnistavan ja tunnustavan sen, että alan opiskelijoilla saattaa olla oma-kohtaisia kokemuksia esimerkiksi sosiaalipalveluista tai mielenterveysongelmista. Haastateltavat uskoivat, että haastavista taustoista tulevat opiskelijat voisivat hyötyä avoimesta keskusteluilmapiiiristä sekä koulun tarjoamista työkaluista haastavien kokemusten yhdistämisestä sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan ammattilaisuuteen.

Se on vaarallista, jos sulla itselläs on jotain tosi rajuja juttuja meneillään sillä hetkellä kun sä teet töitä. Tää on kuitenkin tosi vastuullinen työ. – – Jos sulla on se kriisi itselläsi päällä sillä hetkellä, kun sä yrität auttaa samassa kriisissä olevaa, niin se laivahan uppoo. – – Siis et ei sokee voi johdattaa sokeeta! Se, kuka johdattaa sitä sokeeta, niin sen pitää olla näkevä. Nii sellasta keskusteluu mä aattelen, et opintojen aikana on hyvä käydä. Ei mitään sellasta syyllistävää, eikä mitään sellasta todellakaan, et on jotain vaikeita juttuja vaikka sillä hetkellä käynnissä, et olis jotenki väärällä alalla tai pitäis opinnot keskeyttää, en mä niin ajattele. Mut sit niihin pitää hakea apua. Ja sun pitää pistää ensiks itsesi kuntoon, jotta sä voit auttaa muita.

Koulun toivottiin ottavan roolia myös laajemmalla, yhteiskunnallisella tasolla keskustelun avaamisessa ja aiheen näkyväksi tekemisessä. Aineistosta nousi esiin näkökulma, jossa toivottiin, että sosiaali- ja terveysalalle hakeutuisi enemmän haastavia elämäkokemuksia omaavia ihmisiä. Kynnyksen hakeutua koulutukseen uskottiin pienentyvän, mikäli kokemuksia sosiaali- ja terveysalalle hakeutumisesta haastavista elämäkokemuksista huolimatta kerrottaisiin enemmän.

Opintoihin toivottiin myös ymmärrystä opiskelijoiden erilaisia elämäntilanteita kohtaan. Joustavuudella ja yksilöllisyydellä uskottiin olevan suuri merkitys opintojen kuormituksen vähentämisessä ja moninaisista taustoista tulevien opiskelijoiden opintojen tukemisessa. Opiskelijoiden erilaisiin persooniin ja luonteenpiirteisiin toivottiin myös lisää ymmärrystä. Etenkin sosionomin opinnoissa osa haastateltavista oli kokenut odotukset tyypillisestä opiskelijasta melko yksipuolisiksi ja opiskelijakuvan suppeaksi.

Ehkä niitä opintojaki vois sillei niinku oikeesti miettii siitä näkökulmasta, et meitä [sosionomiopiskelijoita] on hirveen erilaisia ja niinku huomioida sillä tavalla niinku myöskin se erilaisuus. Että paljon puhuttiin niinku erilaisista asioista ja millasia asiakkaita tulee olemaan, mutta se, että mekin ollaan niinku ihmisinä valtavan erilaisia. – – Jotenki niinku ehkä tiivistettynä, että mietittäis et mitä semmonen [haastavia elämäkokemuksia kokenut] ihminen kaipaa, mitä se ajattelee ja miten se niinku istuu sinne korkeakoulu yhteisöön ja työelämään. Miten me saahaan niinku kevennettyä tai niinku madallettua sitä kynnystä.

Kuvio 6. Edellytykset ja keinot alalla työskentelyyn

7 Yhteenveto ja pohdinta

7.1 Johtopäätökset

Tutkimuksessa havaittiin, että sosiaali- ja terveysalalle tai kasvatus- ja ohjausalalle hakeutuneilla oli taustallaan hyvin monimuotoisia haastavia elämäkokemuksia. Merkittävimmäksi yksittäiseksi tekijäksi nousi vaikeudet lapsuudenperheessä. Lapsuudenperheissä oli ollut väkivaltaa ja päihteidenkäyttöä, ja osalla oli kokemusta myös sijoituksesta kodin ulkopuolelle. Omaa sairastumista kuvattiin myös haastavaksi elämäkokemukseksi. Lisäksi työn ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen sekä erilaiset vaikeudet sosiaalisissa suhteissa nousivat esiin.

Opinnäytetyön tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että haastavat elämäkokemukset voivat vaikuttaa sosiaali- ja terveysalalle sekä kasvatus- ja ohjausalalle hakeutumiseen. Tämä on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa (Kallio ym. 2021, 501–504; Sellers & Hunter 2017, 877; Doron ym. 2012). Aineistosta nousi esiin vahvana halu auttaa muita ihmisiä, joka oli syntynyt nimenomaan vaikeiden kokemusten myötä. Kohtaamiset sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen kanssa sekä kiinnostus sosiaalialan teemoja, kuten yhteiskunnallista huono-osaisuutta, kohtaan olivat liittyneet alalle hakeutumiseen. Myös Kallio ym. (2021, 501–502) on havainnut sosiaalityön opiskelijoille suunnatussa tutkimuksessaan näiden seikkojen voivan selittää alalle hakeutumisen syitä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia merkityksiä vaikeilla elämäkokemuksilla on ollut sosiaali- ja terveysalojen sekä kasvatus- ja ohjausalojen opintoihin sekä työntekoon kyseisillä aloilla. Haastavien elämäkokemusten vaikutuksia opiskeluun haastateltavat kuvasivat ensisijaisesti positiivisessa valossa. Kokemusten koettiin lisänneen motivaatiota ja intoa opintoihin. Haastateltavat kokivat elämäkokemustensa lisänneen ymmärrystä ja näkökulmia opiskeltavista asioista, mikä oli helpottanut opiskelua. Myös kokemusten vaikutuksesta sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan työtehtäviin piirtyy tulosten kautta vahvan positiivinen kuva. Tuloksista voidaan havaita, että kokemusten koettiin vaikuttaneen ensisijaisesti ammatti-identiteetin, persoonan ja työn tekemisen tapojen muodostumiseen. Kokemusten kautta haastateltavat kokivat ymmärryksen asiakkaista ja heidän elämäntilanteistaan lisääntyneen, minkä nähtiin helpottavan vuorovaikutusta, asiakkaan tasavertaista kohtaamista ja läsnäoloa asiakastilanteissa. Vahva halu auttaa nähtiin hyvänä lähtökohtana alan työtehtäviin. Omien kokemusten kertomiseen asiakkaalle haastateltavat suhtautuivat varovaisuuden ja syvän harkinnan kautta. Myös Helmisen (2013, 110) tutkimuksessa havaittiin, että sosiaaliohjaajaopiskelijoiden mukaan elämäkokemuksilla on vaikutusta arvoihin, asenteeseen ja kykyyn hahmottaa asiakkaiden elämäntilannetta.

Haastateltavat kuvasivat useita erilaisia edellytyksiä ja keinoja, joiden avulla myös haastavia elämäkokemuksia kokenut ihminen voi työskennellä sosiaali- ja terveysalalla tai kasvat- ja ohjausalalla. Haastateltavat uskoivat, että vahva ammatti-identiteetti sekä kyky reflektioon edesauttavat haastavia elämäkokemuksia kohdanneen työskentelyä alalla. Reflektion merkitys ammattilaisuuden rakentumisessa ja vuorovaikutukseen vaikuttavien piirteiden tunnistamisessa on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa (Raatikainen 2015, 34; Karjalainen 2015, 62). Myös koulun tuella sekä ammatillisella avulla, kuten psykoterapialla, uskottiin olevan positiivisia vaikutuksia kokemusten ja työelämän yhdistämiseen.

Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä sote-työpaja Stoorin työntekijöiden ymmärrystä haastavia elämäkokemuksia kohdanneiden nuorten tilanteesta sekä kokemusten vaikutuksesta opintoihin ja työelämään. Stoorissa vaikeiden elämäkokemusten mahdollinen yhteys alalle hakeutumiseen on syytä tiedostaa. Aineistosta nousi esiin toive siitä, että omiin elämäkokemuksiin ja niiden merkitykseen liittyvää keskustelua käytäisiin sosiaali- ja terveysalan tai kasvat- ja ohjausalan opintojen aikana, joten on todennäköistä, että myös Stoorin työpajajuoret hyötyisivät aiheeseen liittyvästä keskustelusta työpajajaksollaan. Aiheen tunnistaminen, tiedostaminen ja läpinäkyväksi tekeminen keskustelun kautta voisivat saada työpajajuoret pohtimaan omaa menneisyyttään, mahdollisten kokemusten yhteyttä haluun hakeutua sosiaali- ja terveysalalle tai kasvat- ja ohjausalalle sekä ajatuksiaan kokemusten vaikutuksesta alalla työskentelyyn. Aineistosta nousi esiin reflektiotaidon ja ammatti-identiteetin merkitys kokemusten yhdistämisessä alalla työskentelyyn. Myös näitä käsitteitä ja niiden merkitystä voisi Stoorin työpajajuorille suunnatuissa valmennuksissa hyödyntää.

Aineistosta esiin noussut haastavien elämäkokemusten positiivinen vaikutus opintoihin ja työelämään luo perusteita voimavaralähtöisen tulokulman hyödyntämiseen myös Stoorin työpajajuorille suunnatuissa valmennuksissa. Vaikka aiheeseen liittyy aina kaksi puolta, toivat haastavat elämäkokemukset tutkimustulosten mukaan ensisijaisesti vahvuuksia, ymmärrystä ja motivaatiota alalla työskentelyyn. Stoorin nuoret ovat hakeutuneet työpajalle kiinnostuksestaan sosiaali- ja terveysalaa tai kasvat- ja ohjausalaa kohtaan, mikä luo hyvän pohjan alalle hakeutumiseen mahdollisista haastavista elämäkokemuksista huolimatta. Tälle pohjalle on myös opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan hedelmällistä lähteä rakentamaan sosiaali- ja terveysalan tai kasvat- ja ohjausalan ammattilaisuutta.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön (HTK) ohje pyrkii edistämään hyvän tieteellisen käytännön toteutumista ja estämään siihen kohdistuvia rikkomuksia. Sen on laatinut tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) yhteistyössä tutkimusyhteisön kanssa. Luotettavuutta, rehellisyyttä, arvostusta ja vastuunkantoa pidetään hyvän tieteellisen käytännön

peruseriaatteina. Esimerkiksi tieteellisen toiminnan laadun varmistaminen suunnittelu-työssä sekä menetelmien käytössä, tieteellisen toiminnan arviointi sekä avoin ja puolueeton viestintä, arvostus tieteellisen toiminnan osapuolia ja yhteiskuntaa kohtaan sekä vastuun- kanto tieteellisestä toiminnasta kuuluvat hyvän tieteellisen käytännön periaatteisiin. Tieteel- linen työ suunnitellaan tarkasti aiempi tutkimustieto huomioon ottaen, selvitetään tutkimuk- seen vaadittavat luvat ja suostumukset, sovitaan aineiston käsittelystä ja säilyttämisestä sekä noudatetaan tietosuojalainsäädäntöä sekä salassapidon, luottamuksen ja vaitiolon pe- riaatteita. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 3–14.)

Tutkimuksen eettisyyden tarkastelu alkaa jo tutkimusaiheen valinnasta. Tutkijan on pohdit- tava, miksi ja kenen ehdoilla tutkimusta aletaan toteuttaa. Tutkimuksen perustana on oltava aina ihmisarvon kunnioittaminen. (Hirsjärvi ym. 2009, 24–25.) Opinnäytetyön tutkimusaihe valittiin kiinnostuksesta haastavien elämänkokemusten ja sosiaali- ja terveysalan sekä kas- vatus- ja ohjausalan työn yhdistämiseen. Tutkimusta varten olisi voitu haastatella myös esi- merkiksi työllisyyspalveluiden asiantuntijoita tai oppilaitosten henkilöstöä, mutta tutkimus- ryhmän valinnassa koettiin tärkeäksi, että ääneen pääsevät he, joilla on aiheesta omakoh- taista kokemusta. Tutkimukseen osallistumisen on oltava vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistuvan on oltava riittävän tietoinen tutkimuksen kulusta (Hirsjärvi ym. 2009, 25). Opin- näytetyön tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja perustui suostumukseen, ja tätä painotettiin sekä tutkimukseen osallistumisen halukkuutta tiedusteltaessa että myös haas- tattelun alussa. Haastattelun aluksi kerrottiin, että haastattelun voi keskeyttää missä ta- hansa vaiheessa. Haastateltaville annettiin saatekirje (Liite 1) sekä tietosuojailmoitus (Liite 2), joissa kerrottiin tutkimuksen kulusta sekä haastateltavien tietojen käsittelystä. Kyseiset lomakkeet käytiin myös läpi haastattelun aluksi. Tutkimukseen osallistuneilta ei kerätty min- käänlaisia henkilötietoja, sillä ne eivät olleet tutkimuksen kannalta olennaisia. Osallistumis- vaatimuksena oli sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan opinnot tai työkokemus sekä menneet, oman elämän haastavat elämänkokemukset.

Haastatteluista syntyneet äänitteet tallennettiin ja litteroitiin asianmukaisesti, ja kaikki haas- tattelumateriaali poistettiin aineiston analysoinnin jälkeen. Aineistoon oli pääsy vain opin- näytetyön tekijällä. Haastatteluista tuotiin suoria lainauksia lopulliseen tutkimusraporttiin, mutta sitaattien esittäjiä ei yksilöity yksityisyydensuojan ylläpitämiseksi. Suorat lainaukset haastatteluista voivatkin rikastaa tulosten tulkintaa ja auttaa lukijaa havaitsemaan, millä pe- rusteella tulkinnat on esitetty ja mihin ne pohjautuvat (Hirsjärvi ym. 2009, 233).

Tutkimuksen eri vaiheet ja käytetyt analysointimenetelmät raportoitiin huolellisesti tutkimus- raporttiin. Hirsjärven ym. (2009, 231–233) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden lähtökohtana voidaan pitää tutkijan tarkkaa selostusta tutkimuksen kaikkien vaiheiden

toteuttamisesta. Jo aineiston hankintaolosuhteet, kuten haastattelututkimuksiin käytetty aika, paikka ja mahdolliset haastattelua häirinneet tekijät, on raportoitava selvästi. Aineiston analyysiin käytetyn luokittelutyylin lähtökohdat ja perusteet on hyvä avata tutkimuksessa. Myös tulosten tulkinnessa on käytettävä tarkkuutta. Myös Saaranen-Kauppinen & Puusniekan (2006d) mukaan tutkimuksen teossa kriittinen ja arvioiva työtapä läpi tutkimuksen teon parantaa tutkimuksen luotettavuutta. On tärkeää pohtia, miksi ja miten tutkimusta tehdään, ja myös vastata esittämiinsä kysymyksiin. Tutkimuksen lähtökohdat, eteneminen ja lopputulos on arvioitava jokaisessa tutkimuksessa. Kaikkia tutkimuksen kulkuun ja lopputulokseen vaikuttaneita valintoja, ongelmia ja haasteita on hyvä tarkastella ja pohtia.

Myös rehellisyys kuuluu olennaisena osana eettisesti toteutettuun tutkimukseen. Toisen tekstin lainaukset on osoitettava asianmukaisesti. Tulokset on esitettävä rehellisesti eikä niitä esitetä kritiikittömästi tai kaunistellen. Raportoinnin on oltava huolellista eikä se saa johtaa lukijaa harhaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 24–26.) Opinnäytetyöhön käytettiin vain luotettavia lähteitä, ja lähdeviittaukset tehtiin asianmukaisesti LAB-ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti. Tiedonkäsittelyssä oltiin objektiivisia, eikä teorian tietoon tai tutkimustuloksiin ole liitetty omia mielipiteitä, näkemyksiä tai tulkintoja.

Toisaalta on hyväksyttävä, että tutkimus on aina omanlaisensa versio tutkittavasta asiasta tutkijasta ja olosuhteista riippuen. Tutkimustulokset ovat aina aikaan, paikkaan ja tutkimuksen tekijään sidottuja, vaikka tutkimustuloksista voitaisiinkin tehdä jonkinlaisia johtopäätöksiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006d.) Tutkimuksissa saatujen tulosten luotettavuus vaihtelee, vaikka tutkimuksen teossa olisi pyritty välttämään virheitä (Hirsjärvi ym. 2009, 231).

Vaikka aiheeseen liittyvää tutkimusta on tehty melko niukasti, vastaavat saadut tulokset aiemmissa tutkimuksissa tehtyjä havaintoja. Tämän vuoksi saatuja tuloksia voidaan pitää kohtuullisen luotettavina. Toisaalta tutkimusaihe oli hyvin laaja. Tutkimukseen osallistuneet olivat useilta eri sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatus- ja ohjausalan aloilta, eikä haastavia elämäkokemuksia ollut rajattu etukäteen. Tämä heikentää tutkimuksen yleistettävyyttä. Saadut tulokset näyttäytyvät kuitenkin sosionomin opintoalan näkökulmasta mielenkiintoisina. Tuloksissa käsitellään aihetta sekä sosionomin asiakaskunnan, kuten syrjäytymisvaarassa olevien nuorten, ja toisaalta myös sosiaalialan ammattilaisten, kuten sosionomien, näkökulmista.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Hakeutuminen haastavista lähtökohdista sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan opintoihin ja työtehtäviin on helppo nähdä uhkien ja riskien värittäjänä. Opinnäytetyön

tutkimustulosten perusteella aihe näyttäytyy kuitenkin selvästi positiivisemmassa valossa. Vaikka sosiaali- ja terveysalalle hakeutumisen motiiveja on jonkin verran tutkittu, kaipaa haastavien elämäkokemusten yhdistäminen alan työtehtäviin vielä lisää tutkimusta. Olisi-kin toivottavaa, että vaikeuksista selvinneiden ja alalle pyrkivien tai jo siellä työskentelevien nuorten oma ääni tulisi aiheeseen liittyen paremmin kuulluksi niin tutkimusten myötä kuin yhteiskunnallisessa keskustelussakin.

On myös pohdittu, kuinka sosiaalityön koulutuksessa hyödynnetään alan opiskelijoiden mahdollista kokemusasiantuntijuutta sosiaalisista ongelmista, ja miten jatkossakin mahdollistetaan opiskelijakunnan heterogeenisyys niin, että alalla opiskelee myös sosiaalisista ongelmista kärsineitä opiskelijoita. Todistusvalinnan asema on vahvistunut koulutukseen pääsemisessä, mikä herättää huolta niiden opiskelijoiden mahdollisuuksista hakeutua sosiaalityön opintoihin, jotka ovat joutuneet suuntaamaan sosiaalisten ongelmien vuoksi resursseja muualle kuin lukio-opintoihin. (Kallio ym. 2021, 504–505.) Kallion ym. näkökulma liittyy vahvasti yhteiskunnalliseen eriarvoistumiskehitykseen ja vaikeuksia kohdanneiden nuorten tuen tarpeeseen. Tulevissa tutkimuksissa olisikin syytä tarkastella, miten yhteiskunnallisella tasolla voidaan minimoida sosiaalisten ongelmien ja vaikeiden elämäkokemusten vaikutus siihen, millaisia koulutuspolkua nuorilla on mahdollisuus valita.

Tutkimuksessa nousi esiin haastateltavien toive oppilaitosten roolin kasvattamisesta haastavien elämäkokemusten yhdistämisessä sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatus- ja ohjauksen opintoihin. Haastateltavat toivoivat oppilaitosten tunnistavan ja tunnustavan ilmiön ja lisäävän aiheeseen liittyvää keskustelua. Tutkimuksessa todettiin reflektion olevan merkittävässä roolissa haastavien elämäkokemusten yhdistämisessä alan ammattilaisuuteen. Koulujen rooli reflektiivisen toimintamallin opettamisessa on suuri, ja henkilökohtaiselle asioiden tarkastelulle ja reflektiolle on opinnoissa syytä varata tilaa (Karjalainen 2015, 64; Helminen 2013, 114). Voidaankin pohtia, onko kyseinen teema huomioitu nykyisissä opetus suunnitelmissa riittäväällä tavalla ja vaatisiko aihe lisää tarkastelua tutkimuksen muodossa.

Lähteet

Allianssi ry. Nuorisoalalla näkyvät ilmiöt. Nuorisotyöstä Suomessa. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa <https://nuorisotyosta.fi/ilmiot/>

Doron, H., Bar-On, A., Tal, D., Adi, A., Hadas, K., Orli, Y., Einav, G., Noah, P. & Galit, B-D. 2012. A comparison of family-of-origin perception of undergraduates: Social work students and students in other fields. *Journal of Social Work* 13 (5), 492–507. Viitattu 16.3.2023. Saatavissa https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN_LUT/1hujjmv/cdi_proquest_miscellaneous_1494299301

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. Oletko huolissasi puolisisi, vanhempasi tai läheisesi runsaasta päihteidenkäytöstä? Viitattu 10.3.2023. Saatavissa <https://ehyt.fi/paihde-peli-info/tukea-eri-elamantilanteisiin/oletko-huolissasi-puolisisi-vanhempasi-tai-laheisesi-paihteidenkaytosta/>

Ensi- ja turvakotien liitto. 2022. Lasten kokema lähisuhdeväkivalta jää liian usein neljän seinän sisälle. Viitattu 8.3.2022. Saatavissa <https://ensijaturvakotienliitto.fi/lasten-kokemalahisuhdevakivalta-jaa-liian-usein-neljan-seinan-sisalle/>

Günther, K. & Hasanen, K. Johdanto: Tutkimuksen kulku. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.11.2021. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/tutkimuksen-kulku/>

Helminen, J. 2013. Päämääränä sosiaalialan ammattilaisuus. Sosiaaliohjaajien näkemyksiä ammattialasta. Lapin yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 3.1.2023. Saatavissa https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61782/Helminen_Jari_ActaE127_11.11.2013pdfA.pdf?sequence=8&isAllowed=y

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

HUS. 2022a. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kysyntä on kasvanut – tarvetta on erityisesti matalan kynnyksen palveluille. *Mediatiedote*. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa <https://www.hus.fi/ajankohtaista/lasten-ja-nuorten-mielenterveyspalvelujen-kysynta-kasvanut-tarvetta-erityisesti>

HUS. 2022b. Suorana HUSista: Lasten ja nuorten mielenterveyden tila tänään. HUS Helsingin yliopistollinen sairaala. Video. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa

<https://www.youtube.com/watch?v=KRhI61tXJbY&list=PLCZzrYviq-266ag55qc646VhqjQICmDJI&index=7>

Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. Haastattelut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.11.2021. Saatavissa

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>

Hämäläinen, T. 2019. Juurianalyysi: Nuorten elämänhallinta ja mielenterveys. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa

<https://www.sitra.fi/julkaisut/juurisyyanalyysi-nuorten-elamanhallinta-ja-mielenterveys/#haasteiden-ja-voimavarojen-tasapaino>

Into ry a. Laatumyö. Into – Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry. Viitattu 1.8.2021.

Saatavissa <https://www.intory.fi/tyopajatoiminta/laatumyo/>

Into ry b. Sovari. Into – Etsivä nuoristyö ja työpajatoiminta ry. Viitattu 1.8.2021. Saatavissa

<https://www.intory.fi/tyopajatoiminta/sovari/>

Into ry c. Työpajatoiminta. Into – Etsivä nuoristyö ja työpajatoiminta ry. Viitattu 1.8.2021.

Saatavissa <https://www.intory.fi/tyopajatoiminta/>

Juhila, K a. Laadullisen tutkimuksen erityispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.)

Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Viitattu 2.11.2021. Saatavissa

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

Juhila, K b. Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen

verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 25.3.2023.

Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Kaikkonen, R., Wikström, K. & Hakulinen-Viitanen, T. 2012. Vanhempien

terveystottumukset. Teoksessa Kaikkonen, R., Mäki, P., Hakulinen-Viitanen, T., Markkula,

J., Wikström, K., Ovaskainen, M-L., Virtanen, S. & Laatikainen, T. (toim.) Lasten ja

lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Raportti 16/2012. Terveiden ja hyvinvoinnin

laitos. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy, 146–161. Viitattu

10.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/documents/10531/95751/Raportti%202012%2016.pdf>

Kallio, J., Blomberg, H. & Kroll, C. 2021. Miksi minusta tulee sosiaalityöntekijä? Tutkimus sosiaalityön pääaineopiskelijoiden ammatinvalintamotiiveista Suomessa.

Yhteiskuntapolitiikka 86, 497–508. Viitattu 1.2.2023. Saatavissa

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143409/YP2105-6_Kallioym.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karjalainen, A-L. 2015. Omaelämäkerrallinen kirjoittaminen ja reflektio ammatillisessa oppimisessa. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Osaamiseksi kokemus jokainen.

Näkökulmia oppimiseen ja hyvinvointialalla tarvittavan osaamisen muodostumiseen.

Helsinki: United Press Global, 62–75.

Korkeamäki, J. 2019. Uutta tutkimusta mielenterveysongelmien vaikutuksista opintoihin.

Kuntoutussäätiö. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa

<https://kuntoutussaatio.fi/2019/12/19/uutta-tutkimusta-mielenterveysongelmien-vaikutuksista-opintoihin/>

Kouluterveyskysely. 2021. Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.3.2023. Saatavissa

https://public.tableau.com/app/profile/eetu.ervasti/viz/Lastenjanuortenterveysjahyvinvointi/BETA/Navigointisivu_1#1

Lahden Diakonialaitos a. Dila. Viitattu 31.10.2021. Saatavissa

https://dila.fi/dila_lahden_diakonialaitos/

Lahden Diakonialaitos b. Nuoriso- ja työllisyyspalvelut. Viitattu 29.3.2023. Saatavissa

<https://dila.fi/nuorisojatyollisyyspalvelut/>

Lahden Diakonialaitos c. Sote-työpaja Stoori. Viitattu 31.10.2021. Saatavissa

<https://dila.fi/sote-tyopaja-stoori/>

Lahden Diakonialaitos d. Tervetuloa vapaaehtoiseksi. Viitattu 31.10.2021. Saatavissa

<https://dila.fi/tervetuloa-vapaaehtoiseksi/>

Lahden Diakonialaitos e. Tulevaisuusvalmentaja. Viitattu 1.11.2021. Saatavissa

<https://dila.fi/tyollisyyspalvelut-ja-koulutus-tulevaisuusvalmentaja/>

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelun Keskusliitto. 2022. Uskalla nähdä! Lapseen kohdistuva henkinen väkivalta ei saa jäädä näkymättömiin. Viitattu 8.3.2023. Saatavissa

<https://www.lskl.fi/tiedotteet/uskalla-nahda-lapseen-kohdistuva-henkinen-vakivalta-ei-saajaada-nakymattomiin/>

Lindqvist, M. 2016. Auttajan varjo. Pahuuden ja haavoittuvuuden ongelma ihmistyön etiikassa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Me-säätiö. 2018. Syrjäytymisen dynamiikka. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Me-säätiö. Viitattu 11.3.2023. Saatavissa <http://data.mesaatio.fi/syrjaytymisen-dynamiikka/>

Naisten Linja. 2023. Hengellinen väkivalta. Viitattu 8.3.2023. Saatavissa <https://naistenlinja.fi/hengellinen-vakivalta/>

Nuorisolaki 1285/2016.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat (NEET) nuoret, katsaus tilanteeseen ja toimenpiteisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Työ- ja elinkeinoministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 10.11.2021. Saatavissa [https://okm.fi/documents/1410845/4449678/Koulutuksen+ja+ty%c3%b6n+ulkopuolella+olevat+\(NEET\)+nuoret,+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin/51231944-1fc0-ef0b-fc7a-afc6c975b010/Koulutuksen+ja+ty%c3%b6n+ulkopuolella+olevat+\(NEET\)+nuoret,+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin.pdf](https://okm.fi/documents/1410845/4449678/Koulutuksen+ja+ty%c3%b6n+ulkopuolella+olevat+(NEET)+nuoret,+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin/51231944-1fc0-ef0b-fc7a-afc6c975b010/Koulutuksen+ja+ty%c3%b6n+ulkopuolella+olevat+(NEET)+nuoret,+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin.pdf)

Pelastakaa Lapset ry. Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta. Viitattu 8.3.2023. Saatavissa <https://www.pelastakaaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/tietoa-lapsiin-kohdistuvasta-seksuaalivakivallasta/lapsiin-kohdistuva-seksuaalivakivalta/>

Raatikainen, E. 2015. Lujita luottamusta. Asiakassuhteen rakentaminen sosiaali- ja terveysalalla. Jyväskylä: PS-kustannus.

Raitasalo, K., Holmila, M. & Jääskeläinen, M. 2016. Vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat haitat lapselle. Teoksessa Holmila, M., Raitasalo, K. & Tigerstedt, C. (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot – vanhemmat, lapset ja alkoholi. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 83–96. Viitattu 10.3.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131418/URN_ISBN_978-952-302-738-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. Aineiston määrä ja tutkittavat. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. Analyysi ja tulkinta. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html

- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006c. Teemoittelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 24.3.2023. Saatavissa https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006d. Tutkimuksen arviointi – reflektointia. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 24.3.2023. Saatavissa https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_3.html
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.10.2021. Saatavissa <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>
- Sellers, S. & Hunter, A. 2005. Private pain, public choices: Influence of problems in the family of origin on career choices among a cohort of MWS students. *Social Work Education* 24, 869–881. Viitattu 16.3.2023. Saatavissa https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN_LUT/1hujjmv/cdi_proquest_miscellaneous_61385202
- Seppänen, M. 2021. Tunnetaidot voimavarana. Opas sosiaali- ja terveysalalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Viitattu 11.3.2023. Saatavissa <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>
- Suomen Diakoniaopisto. Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto, lastenohjaaja tai nuoriso- ja yhteisöohjaaja. Viitattu 11.3.2023. Saatavissa <https://www.sdo.fi/tietoa-koulutuksista/ammattilliset-koulutukset/kasvatus-ja-ohjausalan-perustutkinto/>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos a. Sijaishuollon muodot. Viitattu 9.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos b. Sijaishuolto. Viitattu 9.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Kansallisen lasten ja nuorten turvallisuuden edistämisen ohjelman tavoite- ja toimenpidesuunnitelma vuosilla 2018–2025. Korpilahti, U. (toim.). Viitattu 10.3.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136205/URN_ISBN_978-952-343-082-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2018. Tuleva sote-uudistus koskee 7,3 prosenttia työssäkävivistä. Tilastoraportti 47/2021. Viitattu 5.3.2023. Saatavissa

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143512/Tr47_21.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022a. Lastensuojelu 2021: Huostaanottojen määrä väheni vuonna 2021. Tilastoraportti 22/2022. Suomen virallinen tilasto. Viitattu 9.3.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022060543375>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022b. Nuorten mielenterveyshäiriöt. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022c. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 14.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023a. Huostaanotto. Viitattu 9.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023b. Kiireellinen sijoitus. Viitattu 9.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023c. Lapsiin kohdistuva väkivalta. Viitattu 8.3.2022. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/eri-ryhmat-ja-vakivalta/lapsiin-kohdistuva-vakivalta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023d. Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn ja Fin-Lapset-rekisteriseurannan tuloksia. Viitattu 9.3.2023. Saatavissa

https://public.tableau.com/app/profile/eetu.ervasti/viz/LastenjanuortenterveysjahyvinvointiBETA/Navigointisivu_1#1

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023e. Lastensuojelun avohuolto. Viitattu 9.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023f. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 9.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Tevameri, T. 2021. Katsaus sote-alan työvoimaan. Toimintaympäristön ajankohtaisten muutosten ja pidemmän aikavälin tarkastelua. TEM toimialaraportit 2012:2. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162852/TEM_2021_02_t.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. E-kirja. Helsinki: Tammi. Ellibs Library.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Viitattu 28.3.2023. Saatavissa https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Valtonen, M. 2015. Ammatti-identiteetti ja sen rakentuminen. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Osaamiseksi kokemus jokainen. Näkökulmia oppimiseen ja hyvinvointialalla tarvittavan osaamisen muodostumiseen. Helsinki: United Press Global, 93–107.

Vuori, J. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteis-kuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 2.11.2021. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>

Liite 1. Saatekirje

Hyvinvointiyksikkö

Saatekirje

10.2.2022

Hei!

Olen sosionomiopiskelija LAB-ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä, jonka tavoitteena on selvittää haastavien elämäkokemusten merkityksiä sosiaali- ja terveysalalla sekä kasvatusta ja ohjausalalla opiskeluun ja työskentelyyn. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Lahden Diakonialaitoksen sote-työpaja Stoorin kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä Stoorin työntekijöiden ymmärrystä haastavien kokemusten vaikutuksesta työpajanuorten tilanteeseen sekä tuleviin opintoihin ja työuraan. Ymmärryksen lisääntyessä nuorten valmennusta voidaan kehittää nuorten tarpeita vastaavaan suuntaan.

Opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisena tutkimuksena teemahaastattelujen avulla, joihin kutsun Sinut osallistumaan. Opinnäytetyöhön haastatellaan opiskelemaan lähteneitä Stoorin entisiä työpajanuoria sekä sosiaali- ja terveysalalla tai kasvatusta ja ohjausalalla työskenteleviä ammattilaisia, joilla kaikilla on henkilökohtaisia kokemuksia haastavista elämäkokemuksista. Kokemuksia ei ole rajattu tai määritelty etukäteen, vaan olennaista on haastateltavan oma kokemus haastavien kokemusten merkityksellisyydestä. Haastattelukysymykset ovat avoimia, ja haastateltava voi kertoa kokemuksistaan juuri niin paljon kuin itse haluaa.

Tutkimusaineistoa kerätään tätä opinnäytetyötä varten. Haastateltavan henkilöllisyys ei tule ilmi lopullisessa opinnäytetyössä. Haastattelut nauhoitetaan, ja aineisto tuhoetaan analyysin jälkeen LAB-ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja haastatteluun osallistuminen katsotaan suostumukseksi tutkimukseen. Haastateltavalla on mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa missä tahansa vaiheessa.

Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua keväällä 2022 aikana. Opinnäytetyö julkaistaan verkossa, mutta opinnäytetyö on mahdollista saada luettavaksi myös pyynnöstä. Vastaan haastateltavien kysymyksiin koko prosessin ajan.

Haastattelut toteutetaan kertahaastatteluina helmikuun 2022 aikana, ja haastatteluun on hyvä varata aikaa noin tunti. Kiitos ajastasi!

Ystävällisin terveisin

Nelli Laukkanen
Sosionomiopiskelija
nelly.laukkanen@student.lab.fi

Liite 2. Tietosuojailmoitus

**OPINNÄYTETYÖTÄ KOSKEVA
TIETOSUOJAILMOITUS**
EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679)
artiklat 13 ja 14

Laatimispäivämäärä: 15.2.2022

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena on opinnäytetyö. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millaisia merkityksiä vaikeilla elämäkokemuksilla on ollut sosiaali- ja terveysalojen sekä kasvatus- ja ohjausalojen opintoihin sekä työntekoon kyseisillä aloilla. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Lahden Diakonialaitoksen soite-työpaja Stoorin kanssa. Opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisena tutkimuksena, ja aineisto kerätään haastattelujen avulla. Haastateltavat ovat Stoorin entisiä työpajalaisia sekä jo työelämässä olevia sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan ammattilaisia.

Tutkimusrekisterin tietosisältö

Haastattelututkimuksessa sinulta kerätään haastattelun aikana jakamiasi vastauksia haastattelukysymyksiin, jotka käsittelevät haastavia elämäkokemuksia, niiden merkityksiä opiskelussa ja työelämässä sekä tuen tarvetta liittyen haastavien kokemusten ja työelämän yhdistämiseen. Koska haastattelu äänitetään, voidaan ääni ymmärtää Sinulta kerättyinä henkilötietona. Muita henkilötietoja ei kerätä.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste on suostumus haastatteluun ja näin ollen tutkimukseen osallistumiseen.

Tietolähteet

Kerään henkilötietoja ainoastaan haastateltavalta itseltään.

Tietojen siirto tai luovuttaminen ulkopuolelle

Keräämiäni tietoja ei siirretä tai luovuteta ulkopuolisille.

Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Kerättyjä tietoja ei siirretä EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

Rekisterin suojauksen periaatteet

Tietoja käsitellään LAB-ammattikorkeakoulun tietoturvallisilla palvelimilla ja tietoihin pääsy on ainoastaan opinnäytetyön tekijällä. Haastattelut litteroidaan, jonka jälkeen nauhoitetut haastattelut poistetaan välittömästi. Litteroituihin haastatteluihin ei lisätä tunnistetietoja.

Tutkimusaineiston käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Kerättyä aineistoa säilytetään opinnäytetyön valmistumiseen saakka, jonka jälkeen aineisto hävitetään LAB-ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti.

Automatisoitu päätöksenteko

Aineistoa käsitellessä ei tapahdu automaattista päätöksentekoa.

Oikeutesi / Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyllä on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, milloin henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Tutkimuksen keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoja.

Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietolainsäädäntöä.

Rekisteröidyllä on seuraavat EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaiset oikeudet:

- a) Rekisteröidyn oikeus tarkistaa itseään koskevat tiedot.
- b) Rekisteröidyn oikeus tietojensa oikaisemiseen.
- c) Rekisteröidyn oikeus tietojensa poistamiseen. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta, jos tietojen käsittely on tarpeen yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten, jos oikeus tietojen poistamiseen estää tai suuresti vaikeuttaa henkilötietojen käsittelyä
- d) Rekisteröidyn oikeus tietojen rajoittamiseen.
- e) Rekisteröidyn oikeus siirtää tiedot toiselle rekisterinpitäjälle.

Tutkimusrekisterin tiedot

Rekisterin nimenä toimii Haastavat elämäkokemukset sote-alalla. Opinnäytetyö toteutetaan kertatutkimuksena. Tutkimuksen kestoaika on noin kolme kuukautta. Säilytän aineistoa opinnäytetyön hyväksymiseen saakka. Arvioitu valmistumisaika on 05/2022.

Rekisterinpitäjän ja yhteys henkilön tiedot

Nelli Laukkanen

Tutkimuksen suorittajat

Nelli Laukkanen

Liite 3. Haastattelukysymykset

Elämäkokemukset

- Millainen elämäntilanteesi on töiden tai opiskeluiden suhteen? Missä vaiheessa opintosi ovat? Kuinka kauan olet tehnyt töitä sote-alalla?
- Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia haastavien elämäkokemusten vaikutusta sote-alan opintoihin ja työelämään. Kertoisitko, millaisia haastavia elämäkokemuksia sinulla on ollut?

Opiskelu

- Mikä sai sinut hakeutumaan sosiaali- ja terveysalalle tai kasvatukseen ja ohjausalalle opiskelamaan?
- Ovatko haastavat elämäkokemukset mielestäsi vaikuttaneet jotenkin opintoihisi? Jos ovat, kertoisitko millä tavalla?

Työelämä

- Oletko jo tehnyt sote-alan töitä?

Ei kokemusta sote-alalla työskentelystä:

- Millaisia töitä haluaisit tehdä tulevaisuudessa?
- Onko haastavilla kokemuksilla sinun kohdallasi vaikutusta työpaikan valintaan tulevaisuudessa? Millaisia vaikutukset ovat?
- Millaisia vaikutuksia uskot haastavilla elämäkokemuksilla olevan sote-alalla työskentelyyn yleisesti?
- Millaisia vaikutuksia uskot haastavilla elämäkokemuksilla olevan sote-alalla työskentelyyn sinun kohdallasi?

Työelämässä olevat:

- Millaisia sote-alan töitä teet tällä hetkellä tai olet tehnyt aiemmin?
- Ovatko haastavat elämäkokemukset vaikuttaneet työpaikan valintaan sinun kohdallasi? Jos ovat, kertoisitko, millä tavalla?
- Millaisia vaikutuksia uskot haastavilla elämäkokemuksilla olevan sote-alalla työskentelyyn yleisesti?

- Millaisia vaikutuksia haastavilla elämäkokemuksilla on ollut sote-alalla työskentelyyn sinun kohdallasi?

Tuki

- Oletko kertonut kokemuksistasi opintojesi aikana esimerkiksi opiskeluryhmällesi tai opettajallesi tai sote-alan töissä esimerkiksi työkavereillesi tai esihenkilöllesi? Jos olet, kuvailisitko, miten asiaan suhtauduttiin?

- Millaisin edellytyksin tai keinoin myös haastavia elämäkokemuksia omaava henkilö voisi opiskella ja työskennellä sote-alalla? Miten esimerkiksi sote-alan opinnoissa tai sote-alalle valmentavilla työpajoilla voitaisiin tukea haastavia elämäkokemuksia kokeneita nuoria?

- Millaista tukea, tietoa tai neuvoja olisit itse tarvinnut tai halunnut? Millaisilla keinoilla olet itse onnistunut yhdistämään haastavat elämäkokemukset sekä sote-alan opinnot tai työt?